

Emilio MARIN

KRONIKA

IZVJEŠĆE O RADU ARHEOLOŠKOG MUZEJA U SPLITU U 1999. GODINI

UDK: 069.02 : 902 (047) (497.5 Split) "1999"

Stručni članak

Primljeno: 15. 3. 2000.

Odobreno: 30. 3. 2000.

Emilio Marin

HR, 21000 SPLIT

Arheološki muzej

Zrinsko-Frankopanska 25

U 1999. godini Arheološki muzej - Split, odnosno njegovi djelatnici i odjeli imali su brojnu i raznoliku aktivnost.

Najveći dio aktivnosti Arheološkog muzeja u Splitu tijekom ove godine bio je usmjeren na program arheoloških radova u Naroni, kao i na projekt konzervacije novopronađenih spomenika - mramornih skulptura iz Augusteuma antičke Narone.

Nažalost, rad na obnovi Muzeja i novom stalnom postavu je u ovoj godini bio u velikom zaostatku. Nije u cijelosti ni financiran sklopljeni ugovor za muzejske uobičajene zaštitne radove u Saloni, kao ni na Visu. Tako se, naravno, nije mogao u cijelosti izvršiti planirani rad Muzeja za tekuću godinu.

Nakon dugog vremena, Muzej je od 1. travnja uposlio djelatnika (dipl. arheolog Boris Čargo) na novom radnom mjestu kustosa arheološkog lokaliteta Issa i arheološke zbirke Issa u Visu.

Obnova zgrade i stalnog postava Arheološkog muzeja

Od niza neophodnih radova na preuređenju Muzeja, Ministarstvo kulture je osiguralo novčanu potporu koja nam je omogućila da sklopimo ugovor za izradbu vitrina stalnog postava u maloj dvorani, prema projektu arhitekta Vinka Peračića, a na temelju muzeološkog koncepta kojeg su razradili ravnatelj i kustosi muzeja, tj. konkretno za malu dvoranu koja će primiti stalni postav prapovijesne zbirke: kustos Damir Kliškić. Do kraja kalendarske godine, premda je to bilo predviđeno ugovorom, izvoditelj nije ni započeo posao, budući da nismo mogli uplatiti ugovoreni avans, koji je iz Ministarstva kulture stigao na muzejski račun tek na samom koncu godine, pa je istom onda odmah uplaćen.

Da bi se dovršio novi stalni postav kao i predviđena, od 1993. godine započeta ograničena obnova Muzeja, bilo bi potrebno, procjenjujemo još oko 3

milijuna kuna, kao što smo to i službeno izvijestili Ministarstvo kulture 21. srpnja.

Uveden je novi sustav ventilacije u trezoru.

Inventiranje i otkup arheoloških predmeta

Inventirano je 27 jantarskih predmeta sa zaobilaznice i jedna staklena boca iz Salone (stari nalazi), te 67 keramičkih nalaza iz Vida. Sa lokaliteta Sv. Vid inventiran je i signiran 71 stakleni predmet, a sa lokaliteta Njive-Podstrana, također u Vidu, inventirano je 107 i signirano 105 predmeta. Od naronitanske zbirke inventirano je i katalogizirano 28 metalnih predmeta i tri koštana. Skedirano je 50 pojasnih kopča koje će biti izložene u stalnom postavu. U rimsko-provincijalnoj zbirci inventirana su dva staklena kefalomorfna balzamarija, četiri staklena balzamarija (tri pticolika i jedan sferični), a signirano 12 gema. U istoj zbirci inventirana su još četiri metalna, 21 koštani i 3 predmeta od fajanse, a katalogizirano 89 predmeta za tkanje i šivanje od kosti, od čega 75 iz Salone, jedan iz Narone, te 13 s nepoznatog nalazišta, kao i 39 drugih predmeta iz Salone. Skedirano je pet starokršćanskih staklenih predmeta, te tri metalna predmeta. Inventirano je 206 komada konzerviranog kremenog materijala iz prapovijesne zbirke.

U epigrafičkoj zbirci inventirana su dva natpisa iz starog fonda, koja vjerojatno potječu iz Salone. U arheološkoj zbirci Narone inventirana su tri natpisa koja su pronađena na lokalitetu Sv. Vid.

Kataloški je obrađeno i inventirano 175 komada novca za stalni postav. Obrađen je, odnosno inventiran kroz program NUMIZ novac s lokaliteta Terme u Visu, istraživanje 1985, s lokaliteta Ploča, istraživanje 1998, iz zbirke Marchi, kao i novac Isse za izložbu "Ususret Zavičajnom muzeju otoka Visa".

Otkupljeno je 29 primjeraka antičkog novca i jedna rimska gema od Branka Borasa Kuse iz Vida, koji su obrađeni kroz program NUMIZ. Također je inventirano 45 primjeraka novca s lokaliteta Sv. Vid.

Posjet Muzeju i arheološkim lokalitetima

Kao što je poznato, Muzej je zbog preuređenja izložbene dvorane zatvoren za posjetitelje, međutim, tijekom ljeta bilo je omogućeno razgledanje muzejskog vrta i lapidarija.

Arheološki lokalitet Salona i Tusculum u 1999. posjetilo je, uz naplaćenu ulaznicu 1800 posjetitelja. Kustos lokaliteta J. Mardešić vodila je 7 skupina, a E. Višić Ljubić vodila je 14 skupina posjetitelja, od kojih učenike osnovnih škola, posjetitelje iz gradova-prijatelja, skupine s raznih fakulteta. Posebno bilježimo posjet veleposlanika Kraljevine Španjolske Antonija Pedauyéa,

ministra-savjetnika veleposlanstva Republike Poljske gospođe Urszula Dzierzawska-Bukowska.

Arheološki lokalitet Naronu posjetilo je oko 1800 posjetitelja, što smatramo vrlo dobrom posjećenosti, uključujući i zbirku, međutim tu Muzej nije naplaćivao nikakve ulaznice, budući da je posjet lokalitetu Naronu povjeren skrbi Gradskog kulturnog središta - Metković, s kojim je Muzej sklopio i pismeni sporazum.

Zbirka u Visu bila je otvorena od 15. lipnja do 18. rujna. Ukupno je prodano 851 ulaznica po 10,00 kuna.

Zamjenik ministra kulture Ivan Šarić posjetio je Muzej 26. veljače.

Veleposlanik Republike Hrvatske barun Janko Vranicany Dobrinović posjetio je Muzej, te u pratnji ravnatelja Muzeja arheološke spomenike Salone, Dioklecijanove palače i Vranjica.

11. srpnja vatikansko izaslanstvo na čelu s državnim tajnikom kardinalom Angelom Sodanom posjetilo je Manastirine, Tusculum i Buličev grob. U Tusculumu je ravnatelj Muzeja uručio kardinalu Sodanu, koji je bio supokrovitelj 13. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju *Radove* kongresa, dok je državni tajnik darovao ravnatelju medalju dvadesete obljetnice pontifikata Ivana Pavla Drugog.

Muzej je posjetio, tijekom svog oproštajnog posjeta u Splitu, francuski veleposlanik u Hrvatskoj J. J. Gaillarde 9. rujna, te u prigodi svog nastupnog posjeta novi veleposlanik Albert Turot 12. studenog (uz posjet Tusculumu i Manastirinama). Direktor u UNESCO-u Mounir Bouchenaki je posjetio Muzej, u pratnji veleposlanice V. Girardi Jurkić 13. svibnja.

Grupa ljubitelja kulturne baštine iz Macerate, predvođena profesorom Gianfrancom Pacijem, posjetila je Muzej 1. travnja i Naronu 3. travnja.

Biblioteka i arhiv

Tekuća obrada novih knjiga i članaka za hemeroteku, te slanje knjiga u zamjenu, restauriranje knjiga Marka Marulića, te rad na kartografskoj zbirci Muzeja, kao i izbor i postavljanje francuskih putopisa za predstavljanje knjige Ch. Yriarte.

Ne samo muzejski djelatnici, već i drugi stručnjaci, koristili su arhivsku građu (arhiv Muzeja, arhiv "Bihaća", rukopis J. Buffalisa i M. Ruića, arhiv F. Carrare, L. Jelića, J. Bajamontija, M. Abramića, zbirke mletačkih dokumenata, splitskih bratovština, izvještaj poglavara Rehe).

Obradeno je 520 svezaka knjiga, čitača je bilo 346, a koristili su 1168 svezaka.

Izdavačka djelatnost

Tiskan je treći svezak *Radova 13. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju*, kao prilog *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku* sv. 87-

89., tiskan je *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* sv. 87-89, za godine 1994-1996, kao i posebni otisak *Narona I - Sv. Vid*. U sunakladništvu sa Sveučilištem u Macerati tiskan je prvi svezak *Zbornika naronitanskih natpisa: Erešova kula - Vid*, rezultat suradnje Muzeja sa Sveučilištima u Macerati i Barceloni. Na taj je način inauguriran novi niz publikacija Arheološkog muzeja "Narona" (knjiga 1 o crkvi sv. Vida te knjiga 2 o Erešovoj kuli). Postojeći niz "Salona" došao je do knjige 9 koja je objavljena uoči Male Gospe, blagdana grada Solina: A. Duplančić, *Crkve kraljice Jelene u Solinu*, dok je knjiga 8 iz istog niza *Manastirine - Salona III* potpuno dogotovljena za tisak. Tiskan je i novi kratki vodič - prospekt za Salonu, na pet jezika. U sunakladništvu s Gradskim kulturnim središtem u Metkoviću objavljen je vodič Emilija Marina po Naroni na hrvatskom i engleskom jeziku.

Navedeno izdanje kongresnih *Radova* imalo je izuzetno povoljni prijam u znanstvenim krugovima. To dokazuje između ostalog i neubičajeno značajan broj i mjesto prezentacija tih *Radova*:

12. travnja 1999. u vatikanskom Institutu za kršćansku arheologiju u Rimu (na kraju prezentacije, prvi primjerci kompleta tri sveska *Radova* kongresa uručeni su veleposlaniku Republike Hrvatske pri Svetoj Stolica Marijanu Šunjiću; bili su nazočni oba bosanskohercegovačka veleposlanika u Rimu Kraljević i Palameta. Nadbiskup splitsko-makarski mons. Ante Jurić u okviru posjeta ad limina u ožujku, uručio je papi Ivanu Pavlu Drugom prvi svezak kongresnih *Radova* uvezan u bijelu kožu).

23. travnja 1999. u Zavodu za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Splitu (uvodne riječi akademik Ivo Petrinović i rektor Sveučilišta Ivo Babić, o prvom svesku ravnatelj Muzeja, o drugom svesku dr. don Slavko Kovačić, o trećem prof. dr. Nenad Cambi; tom prigodom, na prijedlog Muzeja, monsignoru Patricku Saint-Rochu, predsjednik Gradskog vijeća Ivo Šimunović dodijelio je Zlatni grb Grada Splita u znak priznanja za njegovo zauzimanje za jubilarni kongres starokršćanske arheologije u Splitu. Prigodnim govorom nazočnima se obratio i sadašnji rektor Papinskog instituta za starokršćansku arheologiju Philippe Pergola).

26. travnja 1999. na Filozofskom fakultetu u Zadru (uvodna riječ prodekan Ante Uglešić i ravnatelj Arheološkog muzeja u Zadru Radomir Jurić, o prvom svesku E. Marin, o drugom svesku prof. dr. Janko Belošević, o trećem svesku prof. dr. Nenad Cambi; prigodne riječi bivšeg i sadašnjeg rektora Papinskog instituta Saint-Rocha i Pergole).

7. lipnja 1999. u Palači HAZU u Zagrebu (uvodna riječ predsjednik HAZU Ivo Padovan, akademici Mate Suić i Andre Mohorovičić, o prvom svesku E. Marin, o drugom svesku prof. dr. Marin Zaninović i o trećem E. Marin pročitao tekst odsutnog N. Cambija; završna riječ mons. prof. dr. Victor Saxer, predsjednik

Papinske akademije za arheologiju iz Rima. Neposredno prije predstavljanja u HAZU, predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman primio je izaslanstvo kongresa, kojemu je, kao pokrovitelju Kongresa, uručilo komplet od tri knjige - u izaslanstvu su bili V. Saxer, M. Zaninović i ravnatelj Muzeja).

23. rujna 1999. u povodu 14. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju, u Centru Gradišćanskih Hrvata u Beču (istom prigodom predstavljena su i Acta I. CIAC, uz uvodnu riječ veleposlanice V. Girardi Jurkić, o publikacijama su govorili ravnatelj Muzeja i prof. dr. Josef Engemann, koji je bio predsjednik kongresa 12. CIAC u Bonnu).

27. studenog 1999. u Gradskoj palači u Poreču (veleposlanica V. Girardi Jurkić i ravnatelj Muzeja).

13. prosinca 1999. u Palači UNESCO u Parizu (paralelno s predstavljanjem francusko-hrvatske publikacije *Salona III - Manastirine*, uz uvodne riječi direktora Mounira Bouchenakija i veleposlanice V. Girardi Jurkić, o prvom svesku E. Marin, o drugom François Baratte i o trećem svesku Jean-Pierre Sodini, profesori na Sorbonni).

17. prosinca 1999. u Palači francuske Akademije u Parizu (Académie des Inscriptions et Belles Lettres: predstavljajući član Akademije Jacques Fontaine).

U sunakladništvu s Papinskim institutom za starokršćansku arheologiju u Rimu objavljena je posebna brošura *Presentazione degli Atti del XIII Congresso Internazionale di Archeologia Cristiana*, u kojoj su objavljeni prigodni govori na prezentaciji *Radova* u Rimu na talijanskom jeziku: uvodna riječ - rektor Papinskog instituta Philippe Pergola, predstavljanje prvog sveska E. Marin, drugog sveska Rafaella Farioli Campanati i trećeg sveska Nenad Cambi.

Svezak II *Radova* kongresa prikazala je M. Jarak u *Obavijestima HAD-a*, XXXI/1999, 1 p. 98-106. Sva tri sveska prikazao je Paolo Liverani, *Archeologia cristiana: ultime novità, Il sole 24 ore*, Milano, 15. 8. 1999., n. 222.

Odjel tehničkih poslova

Preparatorska radionica nastavila je raditi na konzervaciji i čišćenju raznih spomenika, prvenstveno za stalni postav ukupno 1410 eksponata, od toga 272 za stalni postav. Konzervirana su četiri kipa iz Narone, očišćen i postavljen mozaik iz Salone u atrij Muzeja, te izvršena konzervatorska zaštita lokaliteta u Naroni (žbukani zidovi i podnice na lokalitetu "Gornje njive", žbukani zidovi na Augusteumu i na apsidalnoj građevini koja je otkrivena ove godine, sjeverno od Augusteuma).

Signirana su 752 inv. broja.

Za publiciranje je izrađeno 580 crteža.

Obavljena su sva arhitektonska snimanja na lokalitetu Augusteum - Forum - akropola u Naroni koji je predviđen kao budući muzejski paviljon.

Također je izrađen projekt za djelomičnu arhitektonsku rekonstrukciju bazilike na Manastirinama.

Obavljena su sva snimanja za potrebe Muzeja: protokolarna snimanja, numizmatika, predmeti za stalni postav, proces konzervacije skulptura iz Narone itd.

Razvijeno je 30 dia filmova i 71 color filmova (ukupno 2443 color fotografija). Izrađena je 1331 crno-bijela fotografija (Muzej 659, Salona 429, Narona 243). Razvijeno je 93 crno-bijelih negativa. Upisano je 220 negativa i 220 pozitiva u fototeku.

Izložbena aktivnost

Novi muzejski kustos arheološkog lokaliteta i zbirke Issa Boris Čargo je zajedno s Natašom Mataušić iz Hrvatskog povijesnog muzeja priredio izložbu "Ususret Zavičajnom muzeju otoka Visa" koja je otvorena za javnost 4. kolovoza, zajedno s prigodnim katalogom. Predviđeno je da izložba bude otvorena tijekom cijele turističke sezone, i u budućnosti sve do eventualnog osnivanja Zavičajnog muzeja otoka Visa.

Krajem godine sklopljen je ugovor s Ministarstvom kulture u svezi financiranja stalne izložbe o arheološkim nalazima na Palagruži, te su u skladu s time naručeni prvi radovi.

Obavljeni su pripremni radovi za izložbu "Dioklecijan i njegovo doba u Dalmaciji", koja je bila predviđena za München ali do realizacije nije došlo. Predviđa se uključivanje tih spomenika u stalni postav Arheološkog muzeja Split, kako bi se valoriziralo tetrarhijsko razdoblje.

Muzej je ustupio svoj eksponat - glavu Polifema iz amfiteatra u Saloni za izlaganje na međunarodnoj izložbi u Münchenu "Ulysses, Myth and Memory" od 1. listopada do 23. siječnja 2000. (Haus der Kunst).

Muzej je posudio gipsani odjel s prikazom hrvatskog vladara za potrebe izložbe za slijepe "Oblik vremena" u MHAS-u.

Grada iz biblioteke bila je na izložbama "Hrvati - kršćanstvo, kultura, umjetnost" u Vatikanu, "Hrvatska pomorska obitelj Balović iz Perasta i njezin arhiv" u Splitu i "Dalmacija 1848/49." u Zadru.

SOLIN - SALONA

Povjerenstvo za usklađivanje poslova zaštite arheološke zone i nalazišta Salone u Solinu održalo je prvu sjednicu u solinskom Tusculumu 24. veljače 1999. Od članova Povjerenstva jedini koji je opravdano bio nenazočan jest Ante Milošević, kojega je zastupala mr. Vedrana Delonga. Sjednici je pribivao i Zvonimir Hrgović, gradonačelnik Solina. Prvo se prišlo konstituiranju

Povjerenstva: za predsjednika je izabran Ivan Šarić, zamjenik ministra kulture a za tajnika E. Marin, ravnatelj Muzeja. Potom se raspravljalo o arheološkoj problematici u Solinu poslije 13. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju. Izvješteno je da nisu dobiveni odgovori na primjedbe koje su dane u svezi s konačnom verzijom GUP-a. Gradonačelnik Solina je izvijestio da su prema GUP-u predviđene zone posebne namjene u centru grada, gdje svim radovima trebaju prethoditi arheološka istraživanja, te zone u tranziciji tj. u prostoru južno od zaobilaznice do ušća Jadrana, koja će se od industrijske transformirati u arheološku zonu. Gradonačelnik je upoznao nazočne i s trenutnom situacijom vezanom uz dobivanje kredita od 2,5 milijuna dolara, koje Svjetska banka želi uložiti u Solin i njegovu kulturnu baštinu. Predlaže se izradba management plana u kojemu bi mogli sudjelovati vrhunski strani i domaći stručnjaci. Oni bi napravili nepristran program kako na najbolji način utrošiti sredstva Svjetske banke. Nakon sveobuhvatne diskusije zaključeno je slijedeće: detaljno se upoznati s GUP-om za Solin, poduprijeti Poglavarstvo Grada Solina u njegovom nastojanju da dobije kredit Svjetske banke, sredstva za tekuću godinu raspodijeliti između triju institucija, a ravnatelji će ovisno o odobrenim sredstvima prilagoditi prijavljene programe, izradba zajedničkog programa svih triju institucija za slijedeću sjednicu Povjerenstva.

Druga sjednica Povjerenstva održana je u Zagrebu, u Ministarstvu kulture, 9. prosinca. Na osnovi provedene diskusije, Povjerenstvo je u okviru predloženih programa za 2000. godinu predložilo slijedeće prioritete: druga faza uređenja Tusculuma i Marusinca, nastavak radova na sanaciji gradskih bedema, te nastavak istraživanja lokaliteta Šuplja crkva.

Muzej je u 1999. nastavio s održavanjem Manastirina, episkopalnog centra i Marusinca, kao i amfiteatra. Uz pomoć Županijskih cesta - Split pokošen je prostor uokolo amfiteatra, zapadni dio trase salonitanskih bedema te prostor Kapljuča. Pred turističku sezonu, u dogovoru s gradskim vlastima Solina i Turističkom zajednicom izrađeni su i postavljeni novi putokazi za Salonu, te je priređen i tiskan novi turistički prospekt Salone. Suradivalo se s osnovnim i srednjim školama, te ekološkim udrugama na području gradova Solina i Splita. Tijekom godine napisano je nekoliko prijava o bespravnoj gradnji na području zakonom zaštićene arheološke zone.

Nastavljen je rad na dokumentarnom filmu *Salona* u suradnji s tvrtkom Gloster, poglavito za trodimenzionalnu rekonstrukciju: bazilika na Manastirinama, amfiteatar, terme, episkopalni centar. Rađeno je i na rekonstrukciji narteksa kao i unutrašnjosti bazilike za potrebe publikacije *Salona III*, sudjelovalo se i na Manifestaciji o telekomunikacijskim i računalnim mrežama SoftCOM Split koja je održana na brodu "Marko Polo" od 13. do 16. listopada. U njenom izložbenom dijelu na štandu Splitsko-dalmatinske županije, vezane za najnovija dostignuća koja se primjenjuju na računalima, prezentiran

je na kompjutoru i video projekciji dosadašnji rad na trodimenzionalnim rekonstrukcijama građevina Salone.

29. srpnja obilježena je 65. obljetnica smrti don Frane Bulića. Tom prigodom je prezentiran novi letak Salone, koji je izrađen u suradnji s Turističkom zajednicom Grada Solina.

Dosadašnji čuvar Boris Čargo otišao je na novo radno mjesto, a umjesto njega zaposlen je novi djelatnik Paško Božić.

Manastirine

Radovi na Manastirinama i zgradi Tusculuma ove su godine bili usmjereni na održavanje, te na konzervaciju pojedinih dijelova lokaliteta (cisterna, grobnica i zidovi bazilike). Uređeno je parkiralište i okolne površine s prilaznim putom do Manastirina.

Muzejski arhitekt Mario Čorić, izradio je projekt rekonstrukcije Manastirina na temelju dovršene studije i restitucije pojedinih faza. Dokumentiran je zapadni dio ulaza u baziliku u mjerilu 1 : 20, s obje strane, te dio zida u transeptu. Prijedlog rekonstrukcije se odnosi poglavito na ulazna vrata bazilike i njihov dovratnik, kao i na dio unutrašnjosti bazilike s transeptom.

Episkopalni centar, oratorij, terme, Porta Caesarea

Redovito je održavan cijeli arhitektonski sklop. Izvršeni su neophodni konzervatorski radovi: u krstionici (zaštićeni ostaci žbuke na zidovima, konzervacija krstioničkog poligonalnog zdenca iz prve faze te križnog zdenca), u sjevernom brodu Bazilike Urbane (zaštićeni ostaci fresaka) te su izvršeni popravci urušenih stuba uz oratorij. Započet je rad na arhitektonskom snimanju lokaliteta. Ostaci fresaka u velikim termama su dokumentirani i nacrtani. Započela su arheološka istraživanja u oratoriju A, odnosno u prostoriji sjeverno od njega, pod vodstvom višeg kustosa Jagode Mardešić.

Marusinac

Lokalitet je u četiri navrata čišćen od smeća i raslinja. Jedan dio lokaliteta je otkupljen (zemljište istočno od apside tzv. "basilicae discopertae"). Na taj način će se riješiti pristup lokalitetu i omogućiti bolja prezentacija bazilike. Izvršene su pripreme za nastavak istraživanja. Radovi su započeli 20. rujna i trajali do 8. listopada. Metalna ograda koja se nalazila na istoku (uz apsidu) te na sjeveru skinuta je. Na sjevernom dijelu je podignut potporni ogradni zid (dužina 24 m, visina 2 m) na koji je postavljena metalna ograda. Na istočnom dijelu teren je snižen (oko 90 cm) i pripremljen za istraživanje. Zemlja otkopana s ovog područja korištena je za nasipanje prostora iza novopodignutog sjevernog

ogradnog zida. Izvršeni su i neophodni konzervatorski radovi (grobnice uz sjeverni zid Anastazijeve bazilike, u "memoriji nord" iste bazilike, dio zida u Anastazijevom mauzoleju). Tijekom opisanih radova nije pronađen nijedan arhitektonski ulomak, kao ni dio arhitekture, međutim, skupljeni su brojni arhitektonski ulomci s prostora cijelog lokaliteta i deponirani su na samom lokalitetu. Za obavljanje tih radova, uz stručne djelatnike Arheološkog muzeja, angažirano je 9 djelatnika na ugovor o djelu.

Izvršena je obrada keramičkog materijala s arheoloških istraživanja koja su vođena pod vodstvom E. Marina na Marusincu 1991., 1993. i 1994. godine. Za obavljanje tog posla angažirana je Miroslava Topić (na ugovor o djelu), diplomirani arheolog.

VID KOD METKOVIĆA - NARONA

U Naroni su nastavljeni i dovršeni opsežni arheološki radovi na području tzv. Gornjih njiva, koje bi trebale biti sastavni dio budućeg muzejskog paviljona. O radovima je podneseno izvješće Konzervatorskoj upravi i Ministarstvu.

Temeljem Ugovora koji je sklopljen s Ministarstvom kulture, Arheološki muzej Split je u ovoj godini izvršio predviđene arheološko-konzervatorske radove u Naroni, poglavito na prostoru budućeg muzejskog paviljona Augusteum - forum - akropola.

Tijekom godine Muzej je skrbio o održavanju arhitektonskih ostataka na prostoru budućeg paviljona, kao i o konzervaciji žbukanih ploča i kaneliranih pilona na zidovima hrama - Augusteuma.

Glavni radovi izvedeni su u razdoblju od 15. lipnja do 9. srpnja. U tim arheološko-konzervatorskim radovima, koje je vodio ravnatelj Muzeja, sudjelovala je stručna ekipa Arheološkog muzeja u sastavu od tri arheologa (J. Mardešić, S. Ivčević, A. Piteša), arhitekt (M. Čorić), voditelj Tehničkog odjela (B. Pender), konzervatori - restauratori (I. Donelli, B. Vješnica), crtač (D. Vukšić). Fizičke radove, tj. poglavito iskop, izvodila je radna grupa sastavljena od tridesetak mještana Vida. Za odvoz iskopane zemlje korišten je jednokratno bager s kamionom i trajno traktor s prikolicom.

Cijeli je lokalitet Naroni redovito održavan, dok je lokalitet budućeg muzejskog paviljona dijelom dograđen novom ogradom i to točno na crti gabarita paviljona.

Arheološki iskop vršen je na prostoru tzv. Gornjih njiva, tj. na prvoj terasi Gornjega grada (akropole), iznad carskog hrama (Augusteuma). Iskapan površina je oko 400 m². Na toj površini prva su istraživanja započeta lani i sada su nastavljena. Dinamika i opseg radova odvijali su se prema planu. Dubina ovogodišnjih iskopa je varirala, ovisno o konfiguraciji terena, od pola metra do 2,5 metra.

Rezultati arheoloških radova mogu se, po našem mišljenju, savršeno uklopiti u buduću građevinu muzejskog paviljona. Naime, na navedenoj terasi akropole točno je utvrđena podnica iz vremena cara Augusta, tj. suvremena hramu u kojemu je nađena već poznata galerija carskih mramornih kipova, dakle iz kraja 1. st. pr. Kr. Ta podnica može u budućem paviljonu biti pod prvog kata paviljona. Ispod te podnice nalaze se arhitektonski ostaci više faza iz razdoblja helenističko-rimsko-republikanske Narone. To otkriće je sukladno onome koje smo imali 1997. ispod foruma, ispred Augusteuma, što se sve uklapa u prostor budućeg paviljona. U augustovskom razdoblju na spomenutoj terasi bio je sagrađen veliki trijem kojega su zidovi bili obojani, i taj je, u osi foruma i Augusteuma, sa svoja dva simetrična krila, dominirao nad njima.

Mnogobrojni nalazi ostataka keramike i stakla upotpunjuju naše poznavanje stare Narone, te mogu biti istaknuti eksponati u budućem paviljonu. Nađeni su i pojedini novčići koji potvrđuju datacije ovoga arhitektonskoga sklopa i njegovih faza. Nađeno je i nekoliko ulomaka statua iz Augusteuma.

Nad porušenim trijemom, kao i nad porušenim Augusteumom, bila je u 6. st. smještena nekropola. I ta je nekropola, sustavno istražena i dokumentirana.

Paralelno s arheološkim iskopavanjem temeljito su konzervirane žbukane ploče i kanelirani piloni na vanjskom zidu Augusteuma. Detaljno je istražen i prostor između tog vanjskog zida i zida temenosa, sve do originalne podnice, koja je regulirala i odvod oborinskih voda.

Radilište je posjetila i radna grupa Ministarstva kulture u sastavu: mr. Branka Šulc i Branko Kaleb, pomoćnici ministra te Vinko Ivić, predsjednik Hrvatskog muzejskog vijeća. Radna grupa je zajedno s ravnateljem Muzeja održala i razgovore s Poglavarstvom Grada Metkovića 5. srpnja. O rezultatima sačinjena je posebna promemorija.

Svi nalazi su očišćeni, svi pokretni nalazi su pohranjeni u arheološku zbirku u Vidu, do stručne obrade u Arheološkom muzeju u Splitu. Na terenu je izrađena i cjelokupna crtačka i foto-dokumentacija.

Temeljem drugog Ugovora o korištenju sredstava Ministarstva kulture koji je sklopljen s Ministarstvom kulture 7. srpnja 1999., Arheološki muzej Split je ove jeseni izvršio predviđene arheološko-konzervatorske radove u Naroni, poglavito na prostoru budućeg muzejskog paviljona Augusteum - Forum - Akropola.

Radovi su izvedeni u razdoblju od 6. rujna do 30. listopada. U tim arheološko-konzervatorskim radovima, koje je vodio ravnatelj Muzeja, sudjelovala je stručna ekipa Arheološkog muzeja u sastavu od pet arheologa (J. Mardešić, A. Piteša, Boris Čargo, te stručni suradnici Marina Prusac i Tiha Dabac), arhitekt (M. Čorić), voditelj Tehničkog odjela (B. Pender), konzervatori - restauratori (I. Donelli, B. Vješnica), crtač (D. Vukšić). Fizičke radove tj.

poglavito iskop izvodila je radna grupa sastavljena od tridesetak mještana Vida. Za odvoz iskopane zemlje korišten je bager s kamionom.

Arheološki iskop izvršen je na preostalom prostoru tzv. Gornjih njiva, tj. na prvoj terasi Gornjega grada (akropole), iznad carskog hrama (Augusteuma), tj. između zida temenosa Augusteuma i velikog zida s žbukom, na sjeveru od zida temenosa, a koji je bio sagrađen u predaugustovsko doba. Iskop je izvršen do zdravice oko metar i po dubine. Na najnižoj točki otkriveni su helenistički zidovi. Dinamika i opseg radova odvijali su se prema planu.

Drugi sektor arheološkog iskopa je bio tzv. rampa, tj. prostor između temenosa Augusteuma i susjedne kuće Bukovac, na sjeveru od njega. I taj je prostor iskopan do zdravice, što iznosi oko 5 metara. U tom je dijelu nađen još jedan zid koji pripada helenističkom razdoblju, te dio velike apsidalne građevine iz doba Rimskog carstva.

Treći sektor je bio preostali neistraženi prostor unutar ograđenog područja na Forumu, koje je predviđeno da bude u sastavu budućeg muzejskog paviljona, kao i dva prethodno spomenuta područja. I na tom sektoru je izvršen otkop do zdravice. Pronađene su ploče i zidovi rimskog foruma.

Posljednji sektor iskopavanja je bio unutar netom otkupljene kuće Plečaš. Istražena je cijela unutrašnjost kuće do zdravice. Prema očekivanjima, s južne strane kuće nije bilo nalaza, dok se sa sjeverne strane u dubini od oko metar i po našao preostali dio južnog zida Augusteuma koji je bio ukrašen s odlično sačuvanim štuko pločama u imitaciji mramora, dok je na uglu imao ugaoni pylon, s kamenom bazom i štuko kanalirama.

Na taj je način u cijelosti dovršeno arheološko iskopavanje cjelokupnog prostora koji je otkupljen sa strane Grada Metkovića i koji je predviđen kao lokacija budućeg muzejskog paviljona.

Rezultati ovih dopunskih arheoloških radova mogu se, po našem mišljenju, točno kako je bilo predviđeno elaboratom, koji smo dostavili Ministarstvu, savršeno uklopiti u buduću građevinu muzejskog paviljona.

Paralelno s arheološkim iskopavanjem temeljito su konzervirane žbukane ploče i kanelirani piloni na južnom vanjskom zidu Augusteuma. Detaljno je istražen i prostor između tog vanjskog zida i zida temenosa, sve do originalne podnice, koja je regulirala i odvod oborinskih voda.

Provedena je fizička zaštita svih spomenika na lokalitetu, koji bi mogli biti ugroženi bilo od atmosferilija, bilo od predstojećih radova, tj. demontiranja otkupljenih zidova kuće Plečaš. To se odnosi na sve žbukane površine Augusteuma, podni mozaik, te kamene postamente.

Restauratorski su obrađeni i spojeni ulomci velikog kamenog postamenta iz hrama, s posvetom Augustu namjesnika Dolabelle, te je isti izložen u arheološkoj zbirci u Vidu. Na svoje izvorno mjesto u pronaosu hrama je

prebačena velika kamena baza stupa s kanelirama, koja se nalazila uz mjesni trg.

Tijekom iskopavanja pronašli smo među arhitektonskim ulomcima i dva osobito značajna velika arhitravna bloka, koji stilski odgovaraju onima prije pronađenima. Ukupno ih je, dakle, šest. Izvorno su sačinjavali prednji i stražnji zabat Augusteuma.

Predstoji detaljna stručna obrada, ali se zahvaljujući spomenutim nalazima preliminarno može kazati da je izvorna visina hrama vjerojatno bila oko 12 metara.

Svi nalazi su očišćeni, svi pokretni nalazi su iz arheološke zbirke u Vidu prebačeni na stručnu obradu u Arheološki muzej u Splitu. Na terenu je izrađena i cjelokupna crtačka i foto-dokumentacija.

Lokalitet je posjetilo i Povjerenstvo Ministarstva kulture na čelu s mr. Brankom Šulc, pomoćnicom ministra kulture 14. rujna, te je vodilo razgovore o budućim koracima u svezi elaborata o muzejskom paviljonu na lokaciji Augusteum - Forum - Akropola.

U povodu dovršetka arheološkog iskopavanja, gradonačelnik Metkovića mr. Stipe Gabrić Jambo i ravnatelj Muzeja, upriličili su na samom lokalitetu susret s medijima (radio, HTV, novine) 29. listopada.

Na temelju svih radova koji su izvedeni u ovoj godini, te na temelju sjednica Povjerenstva Ministarstva kulture, može se zaključiti:

1. Povjerenstvo Ministarstva kulture usvojilo je muzeološko-arhitektonski koncept za budući muzejski paviljon na lokaciji Augusteum - Forum - Akropola Narone, Vid-Metković, koji je E. Marin izradio 31. kolovoza, s tim da se taj glavni paviljon na arheološkom lokalitetu Narone, sa svojim popratnim sadržajima, nazove "Muzej Narone".

2. Na temelju dopunskog ugovora s Ministarstvom kulture, Arheološki muzej - Split je nakon napisanog elaborata obavio dodatna arheološka istraživanja na spomenutoj lokaciji, kako bi se kompletirala arhitektonska podloga za natječaj za projekt budućeg muzejskog zdanja. Radovi su bili završeni 29. listopada i o tome je Ministarstvo bilo pismeno izvješćeno.

3. Sukladno tome i temeljem pismenog mišljenja člana Povjerenstva gosp. Vinka Peračića (jedinog arhitekta u Povjerenstvu) od 16. rujna, Arheološki muzej - Split je dovršio sve predradnje koje su bile potrebne s arheološkog gledišta da bi se prišlo projektiranju. U tom smislu se i vodio razgovor na posljednjem sastanku Povjerenstva 17. studenog u Zagrebu. Prema tome, arhitektonsko-arheološke podloge s dopunama, koje - kako smo izvijestili u ničemu bitnome ne mijenjaju naš elaborat - Arheološki muzej će po uobičajenom postupku staviti na raspolaganje natjecateljima za izvedbu idejnog projekta.

4. Prema dopisu predsjednika Hrvatskog muzejskog vijeća gosp. Vinka Ivića od 14. prosinca obaviješteni smo da je Hrvatsko muzejsko vijeće usvojilo

muzeološki program Muzeja Narone koji je izradila gđa Višnja Zgaga, ravnateljica Muzejskog dokumentacijskog centra, uz par primjedbi. U tom je programu, kao i u našem elaboratu navedeno kako je u Arheološkom muzeju u Splitu u tijeku obrada arheološke građe nakon desetogodišnjih istraživanja. Također, program predlaže četiri funkcionalne cjeline, od kojih samo za prvu i to za prvi od njezina tri dijela precizira karakter središnje izložbene dvorane s prezentacijom in situ nalaza Augusteuma prema muzeološkoj koncepciji E. Marina.

5. U proteklih par mjeseci, ravnatelj Muzeja je nekoliko puta poticao da se raspiše natječaj za idejni projekt Muzeja Narone.

6. Prema informaciji koju je ravnatelj Muzeja dobio iz Ureda predsjednika Republike Hrvatske, Muzej Narona, na temelju elaborata Arheološkog muzeja Split, uvršten je u program prioriternih projekata Republike Hrvatske za 2000. godinu.

Imajući u vidu sve gore navedeno, držimo da nema zapreke, što se Arheološkog muzeja Split tiče, da Ministarstvo kulture raspiše natječaj za idejni projekt Muzeja Narone.

VIS - ISSA

1. travnja započeo je s radom novi kustos arheološkog lokaliteta i zbirke Issa Boris Čargo. U protekloj godini, Muzej na Visu nije vršio nikakav terenski rad, budući da za to nije dobio zatražena sredstva. Sama pak dvorana gdje je arheološka zbirka, uslijed pada dotrajale stropne konstrukcije, bila je - temeljem interventnog ugovora sa strane Ministarstva kulture - sanirana. Po muzeološkim principima presložen je arheološki materijal s iskanjanja terma 1985.

Muzejski savjetnik Branko Kirigin bio je angažiran u radu delegacije Ministarstva kulture, vezano uz rad muzeja na Visu i izložbu o Palagruži u Komiži.

MEĐUNARODNA SURADNJA

Muzej je nastavio međunarodnu suradnju na temelju projekata koji su ugovoreni s Francuskom, Španjolskom i Italijom i to poglavito kabinetskim radom na pripremi publikacija o Manastirinama (koja će se pojaviti kao četvrta knjiga u nizu *Salona* u suizdanju Muzeja i Francuske škole u Rimu) te publikaciji o Erešovoj kuli.

U svezi suradnje na izdavanju Akta 13. CIAC-a, možemo naglasiti izvrsne odnose s PIAC-om iz Rima, koji su uključili i predstavljanje tih radova neposredno nakon objave u Rimu, te potom u Splitu i Zadru, a onda tijekom godine u Zagrebu, Beču, Poreču i Parizu (UNESCO i Académie des Inscript-

tions et Belles Lettres). Također je PIAC u suradnji s Muzejom objavio prigodnu brošuru o prezentaciji *Radova* u Rimu na talijanskom jeziku.

U okviru dugogodišnje suradnje s Francuskom, u mjesecu siječnju ravnatelj E. Marin, kustos J. Mardešić i voditelj Tehničkog odjela B. Pender boravili su u Parizu radi dovršetka knjige o Manastirinama *Salona III*; tijekom mjeseca kolovoza prof. Nancy Gauthier i Françoise Prevot radile su na pripremi četvrtog sveska serije *Salona* (korpus starokršćanskih natpisa Salone). E. Marin, M. Bonačić Mandinić, J. Mardešić i B. Pender bili su u mjesecu prosincu u Parizu u svezi završnih radova na publikaciji *Salona III (Manastirine)*.

U poznatom arheološkom časopisu *Jahrbuch für Antike und Christentum* 42/1999, p. 229-231, objavljen je prikaz knjige *Salona II - Ecclesiae Dalmatiae* iz pera S. de Blaauw. (Isti je časopis bio u broju 39/1996, p. 291-293. objavio prikaz *Salona I*.

U okviru projekta suradnje s Maceratom, ravnatelj E. Marin boravio je u Macerati tjedan dana u ožujku.

Ko-direktor projekta suradnje između Arheološkog muzeja u Splitu i Sveučilišta u Barceloni i Macerati E. Marin, zajedno s profesorom Gianfrancom Pacijem sa suradnicima, kao i Isabel Roda, radili su na korpusu latinskih natpisa Narone u Muzeju u Splitu, dok su Isabel Roda i Marija Kolega iz Zadra radile u sklopu programa proučavanja skulptura iz Narone.

Nova knjiga, proizašla iz međunarodne suradnje sa Sveučilištem u Macerati i Barceloni o Erešovoj kuli u Vidu predstavljena je prvi put u Talijanskom kulturnom institutu u Zagrebu 24. studenog i u Gradskoj palači u Poreču 27. studenog (profesori Paci i Rodà, te ravnatelj Muzeja) uz sudjelovanje ravnateljice Talijanskog kulturnog centra u Zagrebu, odnosno veleposlanice Vesne Girardi Jurkić u Poreču. Potom je knjiga predstavljena u Osimu 3. prosinca.

20. prosinca, u okviru predavljanja novih knjiga o Naroni, u Splitu je održao predavanje profesor Gianfranco Paci na temu *Narona i Mediteran*. Tom prigodom profesora Pacija je primio i rektor Sveučilišta u Splitu dr. Ivo Babić. U prezentaciji je sudjelovao i mr. Franko Oreb.

Branko Kirigin, muz. savj., nastavio je rad na međunarodnom projektu "Jadranski otoci".

ZNANSTVENI SKUPOVI

Muzejski djelatnici sudjelovali su svojim priopćenjima na raznim znanstvenim skupovima, te svojim priložima u raznim stručno-znanstvenim publikacijama u zemlji i u inozemstvu.

Ravnatelj E. Marin, sudjelovao je priopćenjima na znanstvenim skupovima:
- *XXX settimana di studi*, Aquileia

- 14. međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju, Beč.
- *La naissance de la ville chrétienne*, Tours.
- *Kulturparks (Donauländer)*, Budapest.
- *Obrambeni sustavi kroz stoljeća*, Pula.
- *Storia e cultura tra le due sponde dell'Adriatico*, Osimo.
- I. kongres hrvatskih povjesničara, Zagreb.

Branko Kirigin, muz. savj., sudjelovao je s priopćenjem na međunarodnom znanstvenom skupu.

- *I Greci in Adriatico*, Urbino.

Maja Bonačić Mandinić, viši kustos, sudjelovala je s priopćenjem na međunarodnom znanstvenom skupu:

- *I Greci in Adriatico*, Urbino.

Muzejski kustosi Maja Bonačić Mandinić, Jagoda Mardešić i Ema Višić Ljubić bile su nazočne na 14. međunarodnom kongresu za starokršćansku arheologiju u Beču u rujnu mjesecu.

STRUČNI I ZNANSTVENI RADOVI (tiskani ili predani u tisak u 1999. godini)

Emilio Marin

(urednik):

- *Acta XIII Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae / Radovi XIII. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju, Split - Poreč 1994.* III (suurednik N. Cambi), Città del Vaticano - Split 1998.
- A. Duplančić, *Crkve kraljice Jelene u Solinu*, Split 1999. (Niz SALONA 9)

(autor):

Knjiga:

- *Hello Narona*, Metković 1999.
- (i suradnici) *Sveti Vid*, Split 1999. (Niz NARONA 1)
- *Corpus Inscriptionum Naronitanarum I - Erešova kula - Vid*, Macerata - Split 1999. (u suradnji s M. Mayer, G. Paci, I. Rodà, Niz NARONA 2)
- (et alii) *Narona*, Zagreb - Opuzen 1999.

Znanstveni radovi:

- *Narona - basilique et baptistère paléochrétiens de Sv. Vid*, *Acta XIII CIAC*, III, Città del Vaticano - Split, 1998, p. 475-506.
- *Sv. Vid - Starokršćanska bazilika i krstionica Narone, srednjovjekovno*

groblje, novoujekovna crkva, VAHD 87-89/1994-96, p. 9-94.

- *L'introduction du culte impérial dans la Dalmatie: Narona, Aenona, Issa, L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'Antiquité - III* (ed. P. Cabanes), Paris 1999, p. 265-269.

- *Les fouilles récentes du Forum et de l'Augusteum de Narona, découverte de l'Emporium hellénistique*, Bulletin de la Société française d'archéologie classique 1997-1998, Rev. Arch., 1/99, p. 179-184.

Stručni radovi:

- *Kronika 1994, 1995. i 1996*, VAHD 87-89/1994-96, p. 529-598.

- *Okupljanje prvih kršćana mučenika* (ponovljeno iz prigodnog niza u Slobodnoj Dalmaciji), *Papi Ivanu Pavlu II u splitskoj katedrali*. 4. listopada 1998, *Na kršćanskim i hrvatskim korijenima* (ed. A. Mateljan), Split 1999, p. 19-26.

- *Predgovor*, A. Duplančić, *Crkve kraljice Jelene u Solinu*, Split 1999, p. 5-6.

- *Narona* (vodič - guide), Metković - Split 1999.

- *Presentazione del primo volume degli Atti*, *Presentazione degli Atti del XIII Congresso Internazionale di Archeologia Cristiana*, Città del Vaticano 1999, p. 13-17.

- *Bedemi Narone - The walls of Narona*, *Materijali* 11, p. 41-42, 100-101.

- *Kula don Bariše Ereša, župnika Vida, staroga, poglavitoga, priglasovitoga grada neretvanskoga*, *List župe Gospe Snježne* 2, 1999, p. 4-10.

- *Istraživanje antičkih gradova Salone i Narone, knjiga sažetaka, I. kongres hrvatskih povjesničara*, Zagreb 1999, p. 177.

Razgovor:

- *Razgovor s E. Marinom* (vodila M. Nazor), *Dijalog*, I/2 HAU, Split 1999, p. 35-41.

Anketa:

- *Don Frane Bulić, Osobe i događaji milenija u svijetu i kod Hrvata*, *Slobodna Dalmacija* 23. 12. 1999.

U tisku:

- *Bogorodica u svjetlu starokršćanskih izvora na hrvatskom području*, *Zbornik P. Melada*

- *O naronitanskim natpisima u Makarskoj*, *Zbornik T. Marasovića*

- *Epigrafički pabirci*, *Zbornik L. Gasperini*

Branko Kirigin

Knjiga:

- (suautor): *Archaeological Heritage of the Island of Brač*, Oxford 1999 (BAR IS 803)

Znanstveni rad:

- *Late Roman Period on the Island of Vis and its Archipelago: the Archaeological Evidence, Acta XIII CIAC, III, p. 429-440.*

Maja Bonačić Mandinić**Znanstveni radovi:**

- *Nalazi novca s lokaliteta sv. Vid u Vidu kod Metkovića, VAHD 87/89, p. 177-192; = Sv. Vid (Narona), Split 1999.*
- *The coin collection of the Dominican Monastery at Bol on the island of Brač: additions and corrections, VAHD 87/89 (koautor s P. Visonà), p. 335-346.*

Osvrti na knjige:

- P. Kos, A. Šemrov: *Rimski republikanski novci, Situla 28, Ljubljana 1990.*, P. Kos, Ig: *Najdba antoninijanov tretjega stoletja, Situla 29, Ljubljana 1991, u VAHD 87/89.*
- P. Kos, *Leksikon antičke numizmatike, Zagreb 1998, u Obavijesti HAD-a br. 2, Zagreb 1999.*
- *Ad basilicas pictas, osvrt na izložbu u Informatica museologica, 29 (3-4) Zagreb 1998.*

Jagoda Mardešić**Znanstveni radovi:**

- *Keramički nalazi s lokaliteta sv. Vid u Vidu kod Metkovića, VAHD 87/89, p. 115-121; = Sveti Vid (Narona 1), Split 1999.*
- *Rescue excavations in King Zvonimir's street at Solin, Acta XIII CIAC, III, p. 469-474.*

Članci u novinama:

- *Istraživanje episkopalnog kompleksa, Solinska kronika br. 64, 15. 10. 1999.*
- *Rano kršćanstvo između Rima i Konstantinopola, ibid.*

U tisku:

- *Istočni trakt gradskih zidina Salone, Opuscula archaeologica br. 23.*
- *Three Late Roman Graves from Salona, Zbornik N. Duvala.*

Zrinka Buljević**Znanstveni rad:**

- *Stakleni inventar s lokaliteta sv. Vid u Vidu kod Metkovića, VAHD 87/89, p. 123-175; = Sv. Vid (Narona 1), Split 1999.*

Stručni rad:

- *Index locorum, Acta XIII CIAC, p. 863-907*

U tisku:

- *Sferični i pticoliki balzamariji iz Arheološkog muzeja Split, Opuscula archaeologica* br. 23.
- *Neobjavljeni starokršćanski stakleni predmeti iz Arheološkog muzeja u Splitu, Diadora.*
- *Osvrt na izložbu i katalog "Antička figuralna plastika iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, Obavijesti HAD-a, god. 31, br. 3.*

Sanja Ivčević

Znanstveni radovi:

- *Metalni i koštani inventar s lokaliteta sv. Vid u Vidu kod Metkovića, VAHD 87/89, p. 193-208; = Sv. Vid (Narona 1), Split 1999.*
- *Carske statue s Visa, Histria antiqua 4/1998, p. 75-84.*

U tisku:

- *Koštane preslice s likom Afrodite iz Arheološkog muzeja Split, Opuscula archaeologica* br. 23.
- *Medicinski instrumenti iz Arheološkog muzeja Split, VAHD.*

Emma Višić Ljubić

Članci u novinama:

- *Nažalost, bager je pronašao poklopac, Solinska kronika* br. 53, 15. 2. 1999.
- *Kada bager prođe Forumom..., Solinska kronika* br. 56, 15. 5. 1999.
- *Kompjutor ožvljava razrušeni grad, Solinska kronika* br. 57, 15. 6. 1999.

U tisku:

- *Poklopac sarkofaga od prokoneškog mramora iz Salone, Opuscula archaeologica* br. 23.

Boris Čargo

Stručni rad:

- *Ususret Zavičajnom muzeju otoka Visa, katalog izložbe, Vis 1999.*
(suautor)

Članci u novinama:

- *Novi pretpovijesni nalazi iz Solina, Solinska kronika* br. 53, 15. 2. 1999.
- *Postavljanje spomen ploče pok. Vidu Biličiću, Hrvatska zora* br. 23, Vis 1999.

Arsen Duplančić

Knjiga:

- *Crkve kraljice Jelene u Solinu*, Split 1999, 40 str.
- *Kaštelanska narodna nošnja*, Split - Kaštela 1999, 29 listova.

Znanstveni rad:

- *L"archeologo" don Bariša Ereš*, u Emilio Marin - Marc Mayer (i dr.), *Corpus inscriptionum Naronitanarum I, Erešova kula - Vid*, Macerata - Split 1999, str. 21-45.

Stručni radovi:

- *Bibliografija za 1993.-1996. god., Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Split 1998, 87-89/1994 - 1996, str. 417-527.
- *Index nominum*, Split - Città del Vaticano 1998, str. 831-861.
- *Izabrana bibliografija*, u: Joško Belamarić, *Split - od carske palače do grada*, Split 1998, str. 66-68.
- Kovačić, Mihaela, *Knjige tiskane u XVII. stoljeću: katalog fonda Sveučilišne knjižnice u Splitu ... Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, Zagreb XLI/1998, 1-4, str. 296-297.

Članci u novinama:

- *Crkve kraljice Jelene u Solinu*, Podlistak, *Slobodna Dalmacija*, Split 8. - 13. IX. 1999.

Predavanja

Muzejski savjetnik E. Marin održao je predavanje o starokršćanskim bazilikama Dalmacije za Archeoclub d'Italia u Macerati 4. ožujka. U Splitu je nastavio redovita predavanja na Umjetničkoj akademiji.

Muzejski savjetnik B. Kirigin održao je seminare i predavanja u Oxfordu i Durhamu, u okviru posjeta Engleskoj od 23. travnja do 10. svibnja. U Splitu je 24. svibnja održao predavanje o Palagruži.

Suradnja sa sredstvima javnog priopćavanja

Sredstva javnog priopćavanja, općenito uzevši, dosta su pažnje poklonila djelatnosti Muzeja, osobito u svezi radova u Naroni. Navodimo važnije vijesti:

U povodu radova na Dioklecijanovom akvaduktu, a u svezi prolaska ceste, *Slobodna Dalmacija* je objavila izjavu ravnatelja Muzeja 18. 2. U povodu pronađenog stupića s nimfama u Slivnom kod Kleka, *Slobodna Dalmacija* je također objavila kratku izjavu ravnatelja 13. 3. Ista novina pozorno je pratila opširnim člancima i djelatnost Muzeja u Naroni, primjerice 30. 3., 22. 9., 30. 10., 25. 11., 11. 12., 22. 12. te opširni članak G. Benić u podlistku Forum "U

trećem tisućljeću virtualna Narona” 28. 12. *Vjesnik* je donio veliku kolor reportažu o Naroni Vesne Kusin 7. 11., te o Kuli Ereš i novoj monografiji 25. 11., i o bedemima Narone a u povodu simpozija u Puli 30. 11. U *Obzoru* 7. 8. objavljena je reportaža o Naroni. *Slobodna Dalmacija* je opširno izvješćivala i o Saloni, primjerice 12. i 13. 7. u svezi posjete kardinala Sodana (*Solinska kronika* o tome 15. 7.), prezentacije petojezičnog letka-vodiča na 65. obljetnicu smrti don Frane Bulića 30. 7. (o tome i *Solinska kronika* 15. 8.).

O prezentaciji *Radova 13. CIAC-a* u Rimu izvješćuje Inoslav Bešker u *Večernjem listu* 14. 4. “Prinos svjetskoj arheologiji” a o prezentaciji u Splitu i uručanju priznanja mons. Saint-Rochu izvijestila je *Slobodna Dalmacija* 24. 4. i *Glas koncila* 2. 5. *Slobodna Dalmacija*, *Vjesnik*, *Večernji list* i *Jutarnji list* izvijestili su o prezentaciji *Radova* kongresa u HAZU u Zagrebu, o istome su izvijestile i *Obavijesti HAD-a* (br. 2/1999). *HINA* je izvijestila o prezentaciji *Radova* u Beču 25. 9. O kongresu u Beču izvijestio je i *Vjesnik* 8. 10. kao i *Solinska kronika* 15. 10.

Slobodna Dalmacija je 9. 5. izvijestila o već tradicionalnoj proslavi Sudamje na Manastirinama u Solinu 8. 5., te o prigodnoj riječi ravnatelja Muzeja.

O prezentaciji knjige A. Duplančića *Crkve kraljice Jelene u Solinu*, koja je bila 1. rujna u Domu kulture “Zvonimir” u Solinu i na kojoj su, uz autora i ravnatelja Muzeja, govorili Milan Ivanišević, prof. dr. Igor Fisković i veleposlanica Vesna Girardi Jurkić, izvijestili su *Slobodna Dalmacija* 2. 9., *Glas koncila* 12. 9. i *Solinska kronika* 15. 9. kao i *HTV* na sam dan prezentacije.

Hrvatsko slovo objavilo je 23. 4. osvrt na knjigu *Salona Narona - Razgovori*.

Viši kustos mr. Zrinka Buljević surađivala je s Ladom Džidić na emisiji o mitologiji kao i za emisiju “Tisućljeće kršćanstva” (*HTV*).

Kustos E. Višić Ljubić, koja se skrbi poglavito o promidžbi Salone, imala je, u povodu pronalaska poklopca sarkofaga od prokoneškog mramora, više kontakata sa *HTV*-om: “Dobar dan” 4. 1., Županijska panorama i Vijesti 5. 1., “Motrišta” i “Dobro jutro Hrvatska” 8. 1., *ATV* 4. 1., kao i s *HINA*-om, u svezi s člankom u *Novom listu* 6. 1; dala je intervju za *Hrvatsko radio - Radio Split* 6. 1., *Hrvatski radio - Prvi program* 8. 1., *Drugi program* 12. 1, za *Slobodnu Dalmaciju* 15. 2. Pet dijapozitiva Salone je objavila u časopisu *Elita* (br. 2., travanj/svibanj 1999., str. 41-43.) u članku pod naslovom “Kompjutori oživili Salonu”. Kontaktirala je s novinarkom M. Sesardić, što je rezultiralo člancima u *Slobodnoj Dalmaciji* 27. 4. “Info-plakati vode u Salonu”, 3. 7. “Ministarstvo kulture je zaboravilo Salonu”, te u *Solinskoj kronici* 15. 1. “Osnovci u ekoprojektu - čišćenje arheoloških lokaliteta” i “Salona na informativnim panoima”. Njezin razgovor s novinarkom *Solinske kronike* objavljen je 15. 7. “Posjetitelja dvadeset puta manje nego prije sto godina”. Dala je intervju za *Radio Split* u svezi s prezentacijom novog prospekta Salone 29. 7.

Kustos B. Čargo razgovarao je s novinarom *Nautic Radio - Vis* o stanju i perspektivama arheološke zbirke u Visu. Istom novinaru kao i lokalnom dopisniku *Slobodne Dalmacije* davao je više puta kraće informacije o radovima u zbirci.

Značajnije priloge o djelatnosti Muzeja emitirali su i: *HTV I. program*, (7. 6., 25. 6., 29. 7., 13. 11.), *Hrvatski radio I program* (7. 6.), *Hrvatski radio II. program* (13. 4. razgovor s ravnateljem Muzeja), *Radio Dubrovnik* (4. 12.)

Vanjska suradnja

10. lipnja, na zamolbu splitskog gradonačelnika i Gradskog vijeća, u muzejskom vrtu i lapidariju je održan domjenak za sudionike 11. konferencije *Mediteran i Crno more*, koje je pozdravio ravnatelj Muzeja.

Za vrijeme 14. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju u Beču od 19. do 22. rujna, Muzej je upriličio u Kongresnom centru pult s publikacijama Muzeja. Ravnatelj Muzeja sudjelovao je u završnoj kongresnoj raspravi, na sjednici proširenog odbora Promicateljskog odbora (zajedno s prof. dr. Nenadom Cambijem) a predsjedao je jednoj sekciji.

Ravnatelj Muzeja sudjelovao je na znanstvenom skupu HAD-a u Vukovaru 29. rujna.

E. Marin član je savjeta časopisa *Histria antiqua* 4/1998. (Akti skupa "Carski kult na istočnom Jadranu"), koji je objavljen 1999. god. Bio je članom odbora Gradskog poglavarstva za obilježavanje dvadesete obljetnice uključenja Dioklecijanove palače na UNESCO-ov popis, te je sudjelovao i u radu nadbiskupskog povjerenstva za katedralu. Sudjelovao je i u prezentaciji časopisa *Dubrovnik*, koji je posvećen dolini Neretve u Međunarodnom središtu hrvatskih Sveučilišta u Dubrovniku 10. svibnja. Sačinio je recenziju za knjigu F. Oreb et alii, *Ad basilicas pictas*, Split 1999. (objavljeno na preklopnici).

Branko Kirigin, muzejski savjetnik bio je na arheološkim iskapanjima u špilji Nakovana na Pelješcu od 27. srpnja do 20. kolovoza. U Veloj Luci je popisao arheološku zbirku Jadranka Oreba (preko 1000 ulomaka keramike s Palagruže).

Ante Piteša, kustos, s djelatnicama Konzervatorskog odjela Split (Tajma Rismondo i Dubravka Čerina) napravio je uvidaj u selu Lovorje, općina Slivno, povodom nalaza navodnog antičkog stupića s prikazom plesačica, a na zamolbu istog Konzervatorskog odjela izradio je valorizaciju arheološkog lokaliteta kod Barbarinca u Kaštel Sućurcu.

Stručno usavršavanje

Zrinka Buljević i Sanja Ivčević završile su poslijediplomski studij obranom magistarskih radnja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 9. studenoga i 18. veljače. U ovoj godini je, naime, i Zrinka Buljević, nakon što je to već u prethodnoj godini uradila Sanja Ivčević, dovršila svoju

magistarsku radnju pod naslovom "Rimski stakleni balzamariji iz Salone" (mentor prof. dr. M. Sanader, s kojom su u komisiji za obranu bili prof. dr. M. Zaninović i dr. B. Migotti).

Priznanja i promaknuća

Tri kustosice Muzeja Jagoda Mardešić, mr. Zrinka Buljević i mr. Sanja Ivčević promaknute su u zvanje višeg kustosa, dok je Ivo Donelli promaknut u zvanje savjetnika.

U 1999. godini, E. Marin je uključen u 17. izd. *Who's Who in the World*, Marquis, 2000.

Opći, tajnički, knjigovodstveni i blagajnički poslovi

U 1999. god. služba općih poslova je surađivala s projektantom obnove Muzeja Vinkom Peračićem, službom nadzora i izvođačima radova na zgradi Muzeja. Dovršen je rad na novoj portirnici u prizemlju Muzeja. Služba je brinula o sigurnosti Muzeja. Izložbene dvorane su stavljene u podsistem alarmnog sustava ugradbom nove protuprovalne centrale, izvršene su popravke i kontrola instalacija i opreme u zgradi Muzeja i preparatorskoj radionici. Kod ovlaštene tvrtke "Zagreb inspect" izvršeni su atesti elektrike, gromobrana, strojarnice, protuprovalnog i vatrodojavnog sustava u glavnoj muzejskog zgradi i zgradi Tusculum u Solinu. Sanirana je sjeverna strana muzejske zgrade i postavljen dio oluka na lapidariju u svrhu sprečavanja prodora vode u podrum. U muzejskom trezoru uveden je sustav za održavanje potrebite razine vlage u zraku u svrhu zaštite raritetog knjižnog fonda. Redovito je održavan istočni i zapadni muzejski vrt, te lapidarij. Računovodstveni, knjigovodstveni, blagajnički i kurirski poslovi izvršavani su zakonito, stručno i na vrijeme. Za potrebe preparatorske radionice naručena je nova oprema i aparati. Za potrebe radionice kućnog majstora nabavljen je alat.

Tijekom 1999. god., sklopljen je 101 ugovor o djelu (Narona 71, Salona 24, Muzej 6), dva ugovora o otkupu novca i predmeta, te ugovori s tvrtkama koje su radile na obnovi Muzeja. Sklopljen je ugovor o otkupu zemljišta s obitelji Barišić za potrebe arheoloških istraživanja na Marusincu u Solinu. Sklopljeno je šest ugovora o posudbi muzejskih predmeta. Sklopljen je ugovor o izradi izložbenih vitrina i opreme za izložbu o Palagruži, te ugovor o sanaciji stropišta na zgradi Batarije u Visu. Na temelju potpisanih ugovora s Ministarstvom kulture, dostavljena su sva predviđena izvješća. U redovnom roku dostavljen je i prijedlog programa rada Muzeja za 2000. god. Ministarstvu kulture i Županiji splitsko-dalmatinskoj. Ministarstvu znanosti dostavljen je zahtjev za novčano podupiranje izdavanja VAHD-a.

Nastavljen je program informatizacije Muzeja, koji financira Ministarstvo kulture. Muzej je prezentiran i na Internetu svojom web stranicom, kao i na

CD-ROM-u "Hrvatski muzeji (Croatian museums)" koji je izdao Muzejski dokumentacijski centar. Uspješno je riješen kompjuterski "problem 2000".

Sklopljeni su ugovori o radu na neodređeno vrijeme s kustosima B. Čargom (novo službeničko mjesto - kustos arheološkog lokaliteta Issa i arheološke zbirke Issa), s D. Kliškićem, kustos prapovijesne zbirke i P. Božićem, čuvar iskopina u Solinu. Sklopljen je ugovor o volonterskom radu s I. Vukšić na konzervaciji i restauraciji keramičkih spomenika (Tusculum, Solin).

Urudžbirano je 743 dopisa, od toga je otpremljeno 345, obračunato je 120 putnih naloga, te je obavljeno niz ostalih administrativnih poslova.

Održane su tri sjednice Upravnog vijeća Arheološkog muzeja, sastanci Stručnog vijeća, te niz sastanaka po odjelima. Na trećoj sjednici Upravnog vijeća, održanoj 17. prosinca 1999. donijete su izmjene i dopune Statuta AMS-a, Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Muzeja, Pravilnik o plaćama, Pravilnik o radu i Pravilnik o zaštiti od požara.

V a r i a

B. Kirigin, muz. savj. i B. Čargo, kustos pokrenuli su inicijativu za postavljanje spomen-ploče pokojnom Vidu Biličiću, arheologu u Visu, koju je prihvatilo Hrvatsko arheološko društvo financirajući troškove klesanja ploče, koja je postavljena na mjesnom groblju u Visu u mjesecu rujnu; tom prigodom je B. Čargo održao i prigodno slovo.

Z a k l j u č a k

U 1999. godini svoj doprinos u raznovrsnim, i bogatim uspjehom, poslovima Arheološkog muzeja u Splitu iskazali su:

Odjel za arheologiju: Branko Kirigin, Maja Bonačić-Mandinić, Jagoda Mardešić, mr. Zrinka Buljević, mr. Sanja Ivčević, Ante Piteša, Ema Višić Ljubić, Damir Kliškić i Boris Čargo.

Biblioteka: Arsen Duplančić i Diana Marević.

Odjel općih poslova: Boško Utrobičić, Snježana Pavić, Željko Laura, Josip Radić, Slobodanka Antičić, Dragana Radačić, Dragan Šimunić, Ivica Marović, Jozo Šakić, Marija Madir, Irijana Šakić, Ante Marović, Jadranka Budiša i Paško Božić.

Odjel tehničkih poslova: Branko Pender, Ivo Donelli, Ika Prpa Stojanac, Borko Vješnica, Mario Čorić, Tonći Seser, Darko Vukšić i Anita Marina.

Ravnatelj
Prof. dr. Emilio Marin

Prilog 1.

STANJE MUZEJSKE GRAĐE I MUZEJSKE DOKUMENTACIJE

Arheološki muzej u Splitu je osnovan 1820. godine, te je najstariji muzej u Republici Hrvatskoj. U sadašnjoj zgradi nalazi se od kraja Prvog svjetskog rata. Muzejska zgrada, poglavito muzejski depoi bili su do početka devedesetih godina u vrlo zapuštenom stanju, a također - s obzirom na veliki broj spomenika - i u vrlo skućenom prostoru, tako da je bilo gotovo nemoguće imati pregled nad pojedinim spomeničkim kategorijama. K tome valja nadodati i nedostatni broj stručnog kadra.

U posljednjih desetak godina, budući da je muzejski kadar ojačan, te s obzirom da se prišlo reviziji muzejskog fonda i djelomičnoj obnovi muzejske zgrade, kao i pripremama za novi stalni muzejski postav, navedeno stanje se prilično poboljšalo. Međutim, stanje depoa je i dalje problematično, te muzej nastoji taj segment poboljšati, čemu je preduvjet nabava opreme za depoe, što je muzej i u tekućoj godini stavio u program dostavljen Ministarstvu kulture.

Prema članku 18. Statuta Arheološkog muzeja Split u sastavu muzeja su sljedeće zbirke:

- Prethistorijska zbirka
- Grčko-helenistička zbirka
- Rimsko-provincijalna zbirka
- Starokršćanska zbirka
- Zbirka seobe naroda i ranog srednjeg vijeka - starohrvatska zbirka
- Epigrafička zbirka
- Numizmatička zbirka
- Hidroarheološka zbirka
- Arheološka zbirka Narona u Vidu, arheološki lokalitet Narona
- Arheološka zbirka Issa u Visu, arheološki lokalitet Issa
- Arheološki lokalitet Salona.

Svaka zbirka ima svog kustosa, osim hidroarheološke zbirke i arheološke zbirke Narone u Vidu. Ravnatelj muzeja obavlja i poslove kustosa epigrafičke zbirke, s kojeg mjesta je i došao na dužnost ravnatelja. Ravnatelj muzeja je također obavljao od 1988. do 1999. poslove kustosa za Naronu, budući da je to mjesto, unatoč iskazanim potrebama u programima Muzeja prema Ministarstvu, ostalo do danas nepokriveno. Imajući u vidu različite kategorije spomenika u pojedinim zbirkama, izuzetno velik broj spomenika u pojedinim kategorijama, te djelatnost svakog pojedinog kustosa, utvrđivanje stanja muzejske građe i dokumentacije nije jednostavno ni jednoznačno.

Temeljna muzejska dokumentacija su inventarne knjige muzeja i to:

- Katalog A epigrafički spomenici
- Katalog A - Litt B s natpisima iz Manastirina i gradskih bazilika u Saloni
- Katalog B statue i torza
- Katalog C glave, poprsja, skulptura
- Katalog D reljefi
- Katalog E arhitektonski elementi
- Katalog F terakote: a - tegule s pečatom, b - keramičke posude, c - svjetiljke
- Katalog G staklo
- Katalog H metal
- Katalog I geme
- Katalog K kosti i jantar
- Katalog A v(aria)
- Numizmatički katalog
- Ranosrednjovjekovni katalog (S)
- Prehistorijski katalog (N)
- Katalog arheološke zbirke Naronu u Vidu
- Katalog foto-dokumentacije

Prehistorijska zbirka

Kustos zbirke je Damir Kliškić. Materijal od kojega su spomenici ove zbirke jest: kamen, kremen, kost, bakar, bronca, željezo i keramika. Predmeti obuhvaćaju sva prapovijesna razdoblja, od paleolitika do željeznog doba. U katalogu je inventirano 5006 spomenika, međutim stvaran broj inventiranih predmeta je veći, iz razloga što se često pod jednim inventarnim brojem nalazi više predmeta, čak i do 70. Od ukupnog broja inventiranih predmeta, publicirano je u raznim časopisima više od 2800 predmeta, što iznosi nešto manje od 60% popisane zbirke. Glede predmeta koji nisu inventirani, možemo naglasiti da oni sačinjavaju veći dio prapovijesne zbirke. U stalni postav je uvršteno 1600 predmeta, od toga je 70% inventirano i publicirano, dok je oko 30% do trenutka obrade za stalni postav bilo neinventirano.

Grčko-helenistička zbirka

Kustos zbirke je Branko Kirigin, muzejski savjetnik. Zbirka se sastoji od različitih kategorija spomenika, pa budući da ne postoji njezin vlastiti katalog, ti su spomenici inventirani u katalozima A, C, E, F, I i N. Po procjeni kustosa ima oko 500 inventiranih i oko 200 neinventiranih predmeta zbirke. Za novi

stalni postav odabrano je 189 predmeta (uključujući i one iz numizmatičke zbirke) i svi su oni inventirani. Devet kamenih spomenika izloženo je u lapidariju, također inventirano.

Rimsko-provincijalna zbirka

Kustos zbirke je mr. Zrinka Buljević, viši kustos. Od vrlo bogate zbirke, koja je s obzirom na razne kategorije spomenika uvrštena u većinu gore navedenih kataloga, za novi stalni postav je odabran 1491 spomenik, a ti su svi inventirani. Brojni su spomenici izloženi u lapidariju, a vrlo veliki je broj u depoima. Prema katalogima, kada se isključe spomenici iz numizmatičke, epigrafičke, prehistorijske i srednjovjekovne zbirke, dobivamo teško provjerljiv, nerevidiran, broj od 21734 predmeta.

Starokršćanska zbirka

Kustos zbirke je mr. Sanja Ivčević, viši kustos. Spomenici ove zbirke također su podijeljeni u više kataloga, prema kategorijama spomenika. Za novi stalni postav odabrano je 386 spomenika, koji su svi inventirani. Brojni su spomenici izloženi u lapidariju. Znatno je broj spomenika i u depoima. Jedan dio spomenika od broja navedenog u rimsko-provincijalnoj zbirci (21734) sigurno pripada starokršćanskoj zbirci, odnosno kasnoantičkom razdoblju. Zbog nasljeđenog stanja i navedenih razloga, to je dosad bilo teško utvrditi. Posebno je izdvojena skupina spomenika starokršćanskog arhitektonskog dekora, koja je u cijelosti revidirana, inventirana, i objavljena u knjizi *Salona I - katalog starokršćanske arhitektonske skulpture Salone*, Split - Rim 1994.

Zbirka seobe naroda i ranog srednjeg vijeka - starohrvatska zbirka

Kustos zbirke je Ante Piteša. Ranorednjovjekovna zbirka broji ukupno 491 predmet. Od toga je 183 predmeta izdvojeno za novi stalni postav, 111 je inventiranih predmeta (metal i keramika), 110 je kamenih spomenika (publicirani spomenici s pletrom) i 87 je kamenih ulomaka s pletrom iz Šuplje crkve u Solinu.

Epigrafička zbirka

Kustos zbirke je dr. Emilio Marin, muzejski savjetnik. Zbirka se sastoji od nekoliko cjelina u jedinstvenom katalogu A: helenistički natpisi, rimskodobni grčki natpisi, rimski latinski natpisi, starokršćanski latinski natpisi, starokršćanski

grčki natpisi. Ukupno je inventirano 5968 spomenika u katalogu A, dok je u dodatku tog kataloga Litt. B još 768 inventiranih brojeva, ali njih je zbog necjelovite inventarizacije nemoguće u cijelosti revidirati. Izvršena je revizija cjelokupnog fonda u muzejskim depoima i u muzejskom radnom vrtu, ali zbog nedostatka prostora, nije mogla biti napravljena konačna sistematizacija, osim za helenističke i starokršćanske natpise, kao i za skupinu natpisa koja je otkrivena prilikom zaštitnih arheoloških istraživanja na trasi tzv. zaobilaznice u Saloni. Obradeni su i objavljeni gotovo svi natpisi. Znanstveno su revidirani helenistički natpisi. Skedirani su svi starokršćanski natpisi: tisuću latinskih i stotinu grčkih, koji su u završnoj obradi za znanstvenu objavu: *Salona IV - katalog starokršćanskih natpisa Salone*.

Numizmatička zbirka

Kustos zbirke je Maja Bonačić Mandinić, viši kustos. Numizmatička zbirka sadrži oko sto tisuća primjeraka antičkog, srednjovjekovnog i novodobnog novca. Do sada je inventirano 5064 komada. Novac je pohranjen u trezoru koji je uređen 1997., opremljen je ormarima s numizmatičkim kasama, tako da je predviđeno dovoljno mjesta kako za postojeći fond tako i za buduće akvizicije.

Arheološka zbirka Narona u Vidu, arheološki lokalitet Narona

Kustos zbirke, nažalost, nije zaposlen. O zbirci se brine dr. Emilio Marin, muzejski savjetnik. Spomenici su smješteni u stalnom postavu i depou u prizemlju škole u Vidu. U inventarnoj knjizi je upisano 1135 spomenika, koji su svi revidirani. Oni su i najvećim dijelom i objavljeni. Upravo su objavljeni u posebnoj publikaciji spomenici koji su iz Sv. Vida. Također su upravo objavljeni spomenici uzidani u Erešovu kulu iz 1825., koja je na lokalitetu, u sastavu gradskih bedema, ali ti spomenici ne nose inventarne brojeve, budući da ne spadaju u arheološku zbirku Narone. Brojni su novootkopani spomenici tijekom sustavnih arheoloških istraživanja u Naroni, poglavito s lokacije Augusteum - Forum - Akropola. Oni su preneseni na obradu u Arheološki muzej Split. Bilo bi neophodno da Ministarstvo kulture odobri otvaranje novog radnog mjesta.

Arheološka zbirka Issa u Visu, arheološki lokalitet Issa

Kustos zbirke od proljeća ove godine je Boris Čargo. Do tada se o zbirci brinuo Branko Kirigin, muzejski savjetnik. Predmeti iz grčko-helenističke zbirke Muzeja izloženi su u zbirci u Visu i oni su inventirani: 110 iz kataloga A, C, E, F, E i I, te 13 iz kataloga N. Ostali predmeti izloženi u toj zbirci, njih

170, nisu inventirani, ali za njih, kao i za cijelu izloženu zbirku postoji kartoteka s fotografijom svakog predmeta. Procjenjuje se da u zbirci ima oko deset tisuća neinventiranih predmeta otkrivenih za vrijeme zaštitnih arheoloških istraživanja u Visu (uglavnom s nekropola na Martvilu i Vlaškoj njivi te s rimskih terma), iz starog viškog fonda, iz fonda pokojnog Vida Biličića, kustosa Hrvatskog povijesnog muzeja, s rekognosciranja oko 200 nalazišta s otoka Visa, Biševa, Sveca i Palagruže, te s iskopavanja na gradini Talež, u špilji Krajicinoj, na Palagruži te s raznih hidroarheoloških istraživanja.

Arheološki lokalitet Salona

Kustosi lokaliteta su Jagoda Mardešić, viši kustos i Ema Višić Ljubić. Na lokalitetu, poglavito na Manastirinama i na episkopalnom centru, su spomenici koji su u okviru epigrafičke i starokršćanske zbirke, te inventirani u okviru već gore spomenutih cjelina, odnosno kataloga A - Litt. B i E.

Glavna dokumentacija spomenika osim u inventarnim knjigama vodi se u fotografijama (pozitivi i negativni). Starih fotografskih ploča ima 1837 komada, dok je inventarnih brojeva negativa: 11841 za R filmove (veliki format) i 21442 za L filmove (mali format).

Prilog 2.

Emilio Marin

PREDSTAVLJANJE 1. SV. RADOVA 13. MEĐUNARODNOG KONGRESA ZA STAROKRŠĆANSKU ARHEOLOGIJU (ACTA XIII CIAC) SPLIT-POREČ 1994

Održavanje *XIII Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae* (XIII CIAC) u jeseni 1994. bio je bez sumnje događaj stoljeća za hrvatsku arheologiju. Naime, i u doslovnom smislu te riječi, ta konstatacija stoji: takvi se evo, kongresi održavaju u našoj zemlji svakih sto godina. Godine 1894. bio je u Splitu i Solinu održan Prvi međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju, te nakon sto godina 1994. XIII CIAC.

Na međunarodnom planu, u okviru arheološke zajednice izgradio se konsensus da se u povodu obilježavanja stote obljetnice Prvog kongresa, organizacija jubilarnog Kongresa dodijeli Splitu. Stoga je podnošenje naše predkandidature na kongresu u Lyonu bilo odlično prihvaćeno. U razdoblju od 1986. do 1991. uspjeli smo izvršiti brojne pripreme koje su bile već i prilično dobro poznate u međunarodnoj znanstvenoj zajednici. Kada je krajem rujna 1991. trebalo usvojiti našu kandidaturu na XII. CIAC-u u Bonnu, prevagnuli su stavovi onih koji su smatrali da treba održati obećanje iz Lyona i da treba i na taj način dati potporu hrvatskim znanstvenicima, pa su ti stavovi rezultirali aklamacijskim prihvaćanjem kandidature Splita za XIII CIAC.

Kao što je poznato, XIII CIAC je održan od 25. 9. do 1. 10. 1994. Prva tri dana u Splitu i Solinu, bio je kongresni povratak izvorima arheologije, ne samo na ovom našem području, nego i u Europi općenito. Split i Solin, zbog povijesne utemeljenosti, a i brojni noviji nalazi starokršćanske arheologije u tom dijelu Hrvatske, na otoku Braču, u Naroni - u dolini Neretve, na području oko Šibenika, u Zadru, zavrijedili su da budu predstavljeni javnosti. Istra pak, naročito Poreč, osobito je bogata arheološkim nalazima, poznatima od davnine, koji na najblistaviji način osvjetljaju razdoblje 6. st. koje je obilježio car Justinijan. Tu je i glasovita *Basilica Eufrasiana* u Poreču, zacijelo najljepši okvir za proučavanje 6. i 7. st. na Jadranu i na Mediteranu, pa je bilo logično da se - ne samo zbog logističkih razloga - Poreč priključi Splitu.

Za svaki kongres ustrojava se i jedan počasni nacionalni odbor. Tako je i naš odbor bio sastavljen od najuglednijih predstavnika znanstvenih institucija: Akademije, sveučilišta, nadležnih ministarstava kulture, znanosti i vanjskih

poslova, a na čelu je odbora, kao počasni predsjednik, bio dr. Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske. Jedan od članova odbora bila je i Vesna Girardi Jurkić, ministar kulture i prosvjete; bila je sretna okolnost da smo u tom trenutku imali arheologa ministra kulture. Po staroj tradiciji, kako je bilo na Prvom kongresu g. 1894., počasnom je odboru predsjedao splitsko-makarski nadbiskup Ante Jurić. Kako je bila riječ i o stogodišnjem jubileju koji je mnogo važniji od samog kongresa, bili smo se obratili Svetoj Stolici s prijedlogom i zamolbom da Sveta Stolica dade svoje pokroviteljstvo toj velikoj proslavi, što je bilo prihvaćeno, te je državni tajnik kardinal Angelo Sodano bio visoki pokrovitelj Kongresa. Za sâm Kongres poslao je svog izaslanika, dok je Papa Ivan Pavao Drugi uputio nadbiskupu Juriću pismo za Kongres. Crkva je, kako ona mjesna, tako i ona rimska, očitovala svoju potporu Kongresu i u tom je kontekstu zasluženom mjesto pripalo i Hrvatskom papinskom zavodu Sv. Jeronima u Rimu i njegovu krugu (s posebnom zahvalnošću sjećam se preminulog rektora Sv. Jeronima Antona Benvina). Pokroviteljsku ulogu prihvatio je i generalni direktor UNESCO-a iz Pariza Federico Mayor, čime je Kongres bio pod vrhunskim patronatom međunarodne znanosti i kulture, što je nesumnjivo odjek dobre utemeljenosti njegovih priprema i njegova ustrojstva. Iz UNESCO-a je za sudionike Kongresa pristigla i posebna poruka u ime generalnog direktora, u kojoj je posebno naglašena briga za svjetsku kulturnu baštinu.

Prva tri dana Kongres je zasjedao u Splitu, četvrti dan se putovalo Justinijanskom rutom Jadranom do Poreča, gdje je Kongres zasjedao posljednja tri dana. O svemu tome može se dobiti, nadam se, cjelovit dojam iz prvog dijela prve knjige Acta XIII CIAC, koji je posvećen, kako je to i uobičajeno Kongresnoj kronici. Drugi dio knjige čine radovi koji su predstavljeni Kongresu u okviru prve glavne Kongresne teme: 100. obljetnica Prvog kongresa i G. B. de Rossi, utemeljitelj starokršćanske arheologije.

Gledajući globalno za cjelinu naše znanstvene discipline, temeljna je studija V. Saxera, dok je vrlo prikladan presjek odnosa međunarodnih kongresa starokršćanske arheologije i hrvatske arheologije pružio M. Zaninović. Saxer nam minucioznom analizom daje panoramu geneze starokršćanske arheologije kao samostalne znanstvene discipline prije stotinjak godina, oslikavajući djelatnost de Rossija i stvaranje njegove škole te usporedne odnose s drugim centrima i njihovim školama, među kojima istaknuto mjesto zauzimaju DAI i EFR, te Campo Santo Teutonico, što poglavito označuje prožimanje talijanske, njemačke i francuske znanosti. U takvoj rimskoj sredini utemeljen je 1925. PIAC, kojemu Saxer, kao jedan od protagonista, u ovoj studiji daje pregnantan profil. Naravno, ovaj rimski milieu upotpunjuju druge srodne institucije u Rimu, također one osnovane od stranih država, i u tom stvaralačkom kontekstu saznale su nove spoznaje o počecima starokršćanske umjetnosti, o kasnoj antici i ranom

srednjem vijeku, o umjetnosti kasne antike i starokršćanskoj umjetnosti, o civilizaciji i religioznosti kasne antike.

Od brojnih radova posvećenih de Rossiju, ističu se oni A. Nestorija i V. Fiocchi Nicolaia, koji osvjetljavaju de Rossijeve veličanstvene segmente djelovanja u Pontificia Commissione di archeologia sacra te u istraživanju katakomba. Fiocchi Nicolai s pravom ističe: “Un modo di onorare la figura del de Rossi sarà proprio quello di continuare la *Roma Sotterranea* sulla strada tracciata, secondo quanto era anche negli auspici di due altri grandi delle catacombe: il P. Umberto M. Fasola e il Prof. Louis Reekmans”. Osobito su ilustrativni prilozi koji su pružili A. Recio Vezanzones, A. M. Ramieri, L. Spera, P. M. Barbini, P. de Santis, L. Vattuone, P. Saint-Roch, D. Gourevitch, Lj. G. Khroushkova, I. Mirnik i B. Waché. Spomenimo i prilog o korespondenciji de Rossija i našeg Bulića, začetnika kongresâ starokršćanske arheologije.

U završnom dijelu knjige objavljen je inspirativni govor S.E.J. Saraiva Martinsa, izašlanika kard. Sodana, te priopćenja J. Janssensa iz Rima i J. Bouzeka iz Praga u svezi s teologijom i ikonografijom te M. Biddlea iz Oxforda o novim istraživanjima Kristova groba u Jeruzalemu.

Na kraju, budući da prva knjiga govori o prvih sto godina kongresâ starokršćanske arheologije, dozvolite da pogledamo u budućnost, i onu dalju, nakon ovojesenskog XIV CIAC u Beču. Na međunarodnom planu, pokazala se nužnost da Međunarodni odbor (Comitato promotore dei congressi internazionali di archeologia cristiana) zadrži tu promicateljsku ulogu, koju je unatoč svim osporavanjima uspješno nosio kroz protekle decenije, pa i u pripremama XIII CIAC-a. Nezamjenjljiva je prednost jednog stalnog tijela čiji je stožer na jednom mjestu, u Rimu, i koji doista može biti svjetionik koji će pogotovo zemljama na europskom Istoku biti i oslonac i orijentir i patron u njihovim nastojanjima za unapređenje starokršćanske arheologije i prezentaciju rezultata na europskom Zapadu. Tom stalnom dijelu međunarodnog odbora kojeg sačinjavaju profesori Papinskog instituta za starokršćansku arheologiju (PIAC) svrsishodno su pridruženi članovi, direktori velikih arheoloških institucija europskih zemalja u Rimu, te nekoliko počasnih članova. Ovakvi kongresi objedinjuju znanstvenike koji, bez obzira na religijsku pripadnost, istražuju kasnu antiku, s Istoka i Zapada, budući da su temelji iste civilizacije predmet njihova istraživanja, proučavaju osnove prije ikojeg europskog razlaza, našu zajedničku baštinu. U tome vidimo, kako PIAC može biti u budućnosti stožerno mjesto, u kojem će se izmjenjivati iskustva istraživača velike starokršćanske baštine nad kojom se nadogradila baština Benedikta, Ćirila i Metoda, mjesto koje će promovirati projekte od interesa daleko šireg od onoga koji se ograničava na sam Grad. Držim, dakle, kako bi bilo dobro zadržati postojeću strukturu Međunarodnog odbora, s time što bih predložio da se poveća broj pridruženih članova s predstavnicima i drugih analognih

institucija koje djeluju u Rimu, tako da bi broj zastupljenih zemalja u međunarodnom odboru bio još reprezentativniji. Možda bi se mogao imenovati još poneki pridruženi član *ad personam* ukoliko bi se time željelo još više poboljšati brojnost zastupljenih zemalja. Držim da je osobito važno, i vjerujem da je to osobiti odjek XIII CIAC-a da se zadrži sadašnji status tih članova, dakle njihova autonomija, tj. da oni ne postaju ničiji delegati. Nema potrebe stvarati ovdje neku organizaciju koja bi bila ustrojena na osnovi nekih izbornih i delegatskih principa; ne radi se o nekoj vlasti koju bi trebalo izboriti i potom održavati, već je ovdje riječ doista o promicanju vrednota studija starokršćanske arheologije koje se verificiraju u pripremama, održavanju i publiciranju međunarodnih kongresa, i tu će ulogu bolje izvršiti neopterećeni odgovornošću prema nekoj izornoj bazi istaknuti pojedinci, znanstvenici, kojima će jedino mjerilo biti probitak same znanstvene discipline i, u širem smislu riječi, kulture. Premda je, ovakav stav pomalo “nedemokratski” i “konzervativan”, vjerujem da nije potrebno baš sve modernizirati. Ponekad će dobro doći i neke arhaičnije forme.

Da je naime XIII CIAC, bio u nadležnosti jednog promicateljskog odbora drukčijeg ustrojstva, koji bi bio na nekoj, uvjetno rečeno, delegatskoj bazi, donošenje zaključaka bilo bi nužno mnogo kompliciranije, podložnije političkim pritiscima, uvjetovanije izvanznanstvenim okolnostima, i pitanje da li bi ishod bio ovakav kakav je bio 1994. godine. Ovako je jedna skupina meritornih ljudi, nakon što je maksimalno saslušala sva mišljenja, po svojoj vlastitoj savjesti donijela odluku koja nije trebala biti od nikoga verificirana, osim od onih, kojima je zapravo sve i namijenjeno, sudionika Kongresa, a ti su, u broju i na način koji je zabilježen u prvoj kongresnoj knjizi, verificirali tu odluku. Za našu je disciplinu dobro da opstane jedna nadnacionalna organizacija poput ove sadašnje s međunarodnim promicateljskim odborom, koja će gajiti univerzalizam znanosti, što ne priječi postojanje drugih međunarodnih organizacija koje će, na svoj način, vrlo svrsishodno biti ustrojene na delegatskim i nacionalnim osnovama.

Završno, mogu reći kako mi je, kao glavnom tajniku Kongresa, ugodna dužnost zahvaliti Comitato promotore u cjelini, trima rektorima PIAC (Saxer, Saint-Roch, Pergola) i trima tajnicima PIAC (Saint-Roch, Weiland, Marti), s kojima sam imao čast surađivati u kongresnim pripremama, u kongresnom ostvarenju i u realizaciji kongresnih Akata, kao i poglavito talijanskim kolegama arheolozima koji su, nakon domicilnih hrvatskih, bili najbrojniji sudionici Kongresa. Svima, koji su nam omogućili da nam razdoblje od Lyona do Rima 1986.-1999. bude jedno nezaboravno razdoblje, kolegijalno i srdačno hvala!

Prilog 3.

Emilio Marin, directeur du Musée archéologique de Split

PRÉSENTATION DU PREMIER TOME DES TRAVAUX DU XIIIème
CONGRÈS INTERNATIONAL D'ARCHÉOLOGIE CHRÉTIENNE (ACTA
XIII CIAC) SPLIT - POREČ 1994

PALAIS DE L'UNESCO, LE 13 DÉCEMBRE 1999.

Le déroulement du *XIII Congressus Internationalis Archeologiae Christianae* (le XIIIème CIAC) à l'automne 1994 fut sans aucun doute l'événement du siècle pour l'archéologie croate. Même, en effet, au sens propre du mot cette constatation est juste: de tels congrès ont lieu dans notre pays tous les cents ans. En 1894 à Split et Solin fut organisé le Premier congrès international d'archéologie chrétienne, et cent ans plus tard, en 1994, le XIIIème CIAC.

Sur le plan international, dans le cadre de la communauté archéologique, on a abouti à un consensus attribuant à Split l'organisation du Congrès jubilaire commémorant le centenaire du Premier congrès. La présentation de notre première candidature au congrès de Lyon fut en conséquence favorablement accueillie. Entre 1986 et 1991 nous avons mené à bien de nombreux préparatifs et nous les avons rendus publics à la communauté scientifique internationale. Lorsque fin septembre 1991 il fallut au XIIème CIAC de Bonne approuver notre candidature, les avis soutenant les experts croates furent majoritaires ce qui aboutit à l'acceptation par acclamation de la candidature de Split comme organisateur du XIIIème CIAC.

Le XIIIème CIAC eut donc lieu entre le 25.9. et le 1.10. 1994. Les trois premières journées organisées à Split et Solin furent un retour des congressistes aux sources de l'archéologie chrétienne, sur notre sol et en Europe en général. Split et Solin, avant tout en raison de leur valeur historique, méritaient d'être présentées au public scientifique, comme aussi de nombreuses trouvailles plus récentes d'archéologie chrétienne mise au jour dans cette partie de la Croatie, notamment sur l'île de Brač, à Narone, dans la vallée de la Neretva, dans la zone voisine de Šibenik et à Zadar. L'Istrie pour sa part, et tout spécialement Poreč, sont particulièrement riches en sites archéologiques, connue depuis longtemps et qui d'une façon remarquable reflètent la période du VIe s. tellement marquée par l'empereur Justinien. S'y trouve la célèbre *Basilica Eufrasiana* de Poreč, certainement le plus beau cadre pour l'étude des VIe et VIIe siècles en Adriatique et en Méditerranée. Il fut donc tout à fait logique de joindre à Split - et non seulement pour des raisons logistiques - la ville de Poreč.

Pour chaque congrès s'établit un Comité national d'honneur. Ainsi notre Comité était composé des plus éminents représentants d'institutions scientifiques, de l'Académie, de l'Université, des ministères de la culture, de la recherche et des affaires étrangères. Monsieur Franjo Tuđman, Président de la République de Croatie était, à titre de président d'honneur, à la tête du Comité et Madame Vesna Girardi-Jurkić, ministre de la culture et de l'enseignement en était l'un des membres. Ce fut une heureuse coïncidence que d'avoir une archéologue, à l'époque, ministre de la culture. Selon une ancienne tradition, comme au premier congrès de 1894, au Comité d'honneur siégeait et y présidait l'archevêque de Split-Makarska, Mgr. Ante Jurić. Comme il s'agissait d'un jubilé centenaire, bien plus important que le congrès lui-même, nous nous sommes adressé au Saint-Siège exprimant notre désir de le voir accorder son haut parrainage à une manifestation d'une telle importance. Notre souhait fut exhaussé et c'est donc sous le haut patronage du Secrétaire d'Etat du Saint-Siège, Son Eminence le cardinal Angelo Sodano que le congrès eu lieu. Au congrès lui-même il fut représenté par son envoyé spécial, alors que le Saint Père, Sa Sainteté le Pape Jean Paul II, adressa une lettre pour le congrès à l'archevêque Mgr. Jurić. L'église, aussi bien locale que romaine exprima son soutien au congrès et dans ce cadre une place méritée revint à l'Institut pontifical croate St-Jérôme de Rome et à son cercle (c'est avec un hommage respectueux que je me souviens de feu Mgr. Anton Benvin, recteur de l'Institut). Le patronage fut accepté aussi par le directeur général de l'UNESCO à Paris, Monsieur Federico Mayor, ce qui assura ainsi au congrès également le haut patronage des sciences et de la culture internationales ce qui est aussi, sans aucun doute, une conséquence heureuse des préparatifs solides et de sa bonne organisation. Un message spécial de l'UNESCO, au nom du Directeur général, soulignant particulièrement l'importance que cette institution attribue à la sauvegarde du patrimoine culturel mondial, fut adressé à cette occasion aux participants du congrès par Monsieur Mounir Bouchenaki.

Le Congrès siégea les trois premiers jours à Split, alors que le quatrième les congressistes partirent, empruntant la route de Justinien, en direction de Poreč où le Congrès a tenu ses séances les trois derniers jours. De tout ce programme on peut avoir, je l'espère, un aperçu complet dans la première partie du tome I des Actes du XIIIème CIAC qui est consacrée, comme de coutume, à la chronique du Congrès. Des rapports et communications présentés au Congrès dans le cadre du premier thème principal du Congrès: le centenaire du Premier congrès et G.B. de Rossi, fondateur de l'archéologie chrétienne, composent la seconde partie du livre.

Pour l'ensemble de notre discipline, l'étude de base est celle de V. Saxer, alors que le travail de M. Zaninović nous offre un aperçu précieux des relations entre les congrès internationaux d'archéologie chrétienne et d'archéologie croate. Saxer pour sa part nous donne, dans une analyse minutieuse, un panorama de

la genèse de l'archéologie chrétienne comme discipline scientifique à par entière fondée il y a cent ans, illustrant les travaux de de Rossi et la création de son école. Il y évoque aussi les rapports parallèles existant entre d'autres centres et écoles, parmi lesquelles une place majeure revient aux DAI et EFR, au Campo Santo Teutonico ce qui nous révèle avant tout une interpénétration des sciences italiennes, allemandes et françaises. Dans un tel milieu romain fut fondé en 1925 le PIAC, auquel Saxer, comme l'un des protagonistes, donne dans cette étude une vision prégnante. Naturellement, ce cercle romain fut enrichi par d'autres institutions romaines similaires, comme celles fondées par des pays étrangers. C'est dans ce contexte créatif que s'établirent de nouvelles notions et s'acquirent de nombreuses connaissances sur les débuts de l'art chrétien, sur l'Antiquité tardive, le haut Moyen-Age, sur l'art de l'Antiquité tardive et l'art chrétien, sur la civilisation et les croyances de l'Antiquité tardive.

Parmi les nombreux travaux consacrés à de Rossi, se distinguent ceux de A. Nestori et V. Fiocchi Nicolai qui nous révèlent de remarquables segments de l'activité de de Rossi à la *Pontificia Commissione di archeologia sacra* ainsi que sur ses fouilles dans les catacombes. Fiocchi Nicolai souligne à juste titre: "Un modo di onorare la figura del de Rossi sara proprio quello di continuare la *Roma Sotterranea* sulla strada tracciata, secondo quanto era anche negli auspici di due altri grandi delle catacombe : il P. Umberto M. Fasola et il Prof. Louis Reekmans". Particulièrement sont révélatrices les contributions apportées par A. Recio Vezanzones, A.M. Ramieri, L. Spera, P.M. Barbini, P. de Santis, L. Vattuone, P. Saint-Roch, D. Gourevitch, Lj. G. Khroushkova, I. Mirnik et B. Waché. Rappelons aussi la contribution sur la correspondance de de Rossi avec notre don Frane Bulić promoteur des congrès d'archéologie chrétienne.

A la fin de l'ouvrage sont publiés, d'abord l'allocution inspirée de Son Excellence J. Saraiva Martins, envoyé du cardinal Sodano, puis les rapports de J. Janssens de Rome et de J. Bouzek de Prague traitant de théologie et d'iconographie et enfin celui de M. Biddle d'Oxford consacré aux dernières recherches sur le Saint Sépulcre de Jérusalem.

En conclusion, puisque le premier tome traite des cent premières années des congrès d'archéologie chrétienne, qu'il me soit permis de jeter un coup d'oeil sur l'avenir, après le XIVème CIAC tenu à Vienne cet automne. Sur le plan international apparaît la nécessité de voir le Comité international d'organisation (Comitato promotore dei congressi internazionali di archeologia cristiana) conserver son rôle promoteur qu'il a, malgré toutes les controverses, tenu avec succès durant ces dernières décennies et notamment au cours des préparatifs du XIIIème CIAC. Le grand avantage d'un corps permanent siégeant à un endroit, à Rome, c'est qu'il peut représenter un véritable phare qui sera, particulièrement pour les pays de l'Est européen, un soutien, une balise et un précieux parrain pour leurs efforts visant à faire progresser l'archéologie

chrétienne et prônant une toujours meilleure présentation des résultats obtenus en Europe occidentale. Ce corps permanent du Comité d'organisation que composent des professeurs de l'Institut pontifical d'archéologie chrétienne (PIAC) est complétée avec raison par les directeurs des grandes institutions archéologiques des pays de l'Europe siégeant à Rome, ainsi que par quelques membres d'honneur. De tels congrès réunissent des scientifiques qui, quelque soit leur appartenance religieuse, étudient l'Antiquité tardive, de l'Orient et de l'Occident. Etant donné que les fondements d'une même civilisation sont l'objet de leurs analyses, où ils recherchent des bases communes avant tout schisme européen, ils se consacrent à notre patrimoine commun. Nous y voyons le PIAC à l'avenir comme le siège général où pourraient être échangées et comparées les expériences acquises par les experts du riche patrimoine de la première chrétienté sur lequel s'est formé l'héritage de Benoît, Cyril et Méthode, et un lieu de promotion pour des projets d'un intérêt bien plus vaste que de celui qui se limiterait à la seule Ville.

Prilog 4.

Prof. Dr. Emilio Marin, Direktor des Archäologischen Museums Split
VORSTELLUNG DES 1. BANDES DER AKTEN DES 13.
INTERNATIONALEN KONGRESSES FÜR CHRISTLICHE
ARCHÄOLOGIE, SPLIT - POREČ 1994 (ACTA XIII CIAC)

Die Veranstaltung des *XIII Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae* (XIII. CIAC) im Herbst 1994 war für die kroatische Archäologie zweifellos ein Jahrhundertereignis, und das auch im wörtlichen Sinne, denn solche Kongresse scheinen in unserem Land alle hundert Jahre abgehalten zu werden: Im Jahre 1894 fand in Split und Solin der erste internationale Kongress für christliche Archäologie statt und einhundert Jahre später, 1994, der dreizehnte.

Innerhalb der internationalen archäologischen Gemeinschaft war man übereingekommen, zur Feier des hundertsten Jahrestages des ersten Kongresses Split mit der Durchführung des Jubiläumskongresses zu betrauen. Von daher stieß die Ankündigung unserer Bewerbung auf dem Kongress in Lyon auch auf allgemeine Zustimmung. In der Folgezeit, in den Jahren 1986 bis 1991, war es uns gelungen, einen Großteil der Vorbereitungen zu bewältigen, was der internationalen Forschungsgemeinschaft auch bereits hinreichend bekannt war. Als es dann Ende September 1991 auf dem 12. Kongress in Bonn zur Abstimmung kam, wurde die Meinung laut, man müsse zu seinem in Lyon gegebenen Versprechen stehen und darüber hinaus auf diese Weise den kroatischen Wissenschaftlern auch Beistand leisten. Dieser Standpunkt setzte sich durch, und Split wurde per Akklamation zum Austragungsort des 13. CIAC gewählt.

Der 13. CIAC fand bekanntlich vom 25. September bis zum 1. Oktober 1994 statt. Die ersten drei Tage, in Split und Solin, waren eine Rückkehr des Kongresses zu den Ursprüngen der Archäologie nicht nur in unserer Gegend, sondern auch in Europa schlechthin. Split und Solin aufgrund ihrer historischen Rolle bei der Gründung, aber auch die zahlreichen neueren frühchristlichen Funde in dieser Gegend Kroatiens, auf der Insel Brač, im Neretvatal, in der Umgebung von Šibenik sowie in Zadar - all dies verdiente es, der Öffentlichkeit vorgestellt zu werden, während Istrien, insbesondere Poreč, ganz besonders reich an bereits seit langem bekannten archäologischen Funden ist, die in höchst glänzender Weise das 6. Jahrhundert, das Jahrhundert Kaiser Justinians, beleuchten. Und nicht zuletzt ist da auch die berühmte *Basilica Eufrasiana* in

Poreč, sicherlich der schönste Rahmen, den man sich für das Studium des 6. und 7. Jahrhunderts an der Adria und am Mittelmeer wünschen kann, sodass es nur logisch war, wenn sich Poreč - nicht nur aus logistischen Gründen - zu Split hinzugesellte.

Für jeden Kongress formiert sich ein nationales Ehrenkomitee. Auch unser Ausschuss konnte die angesehensten Vertreter verschiedener wissenschaftlicher Institutionen in sich versammeln, der Akademie der Wissenschaften und Künste und der Universitäten des Landes, sowie auch der zuständigen Ministerien für Kultur, Bildung und Wissenschaften und Äußere Angelegenheiten. Den Ehrenvorsitz übernahm Staatspräsident Dr. Franjo Tuđman. Mitglied des Komitees war u.a. Vesna Girardi Jurkić, die kroatische Kulturministerin, und es war ein glücklicher Umstand für uns, dass zu jener Zeit gerade eine Archäologin dieses Amt innehatte. Nach alter Tradition, so wie es auch auf dem ersten Kongress im Jahre 1894 der Fall gewesen war, war der Erzbischof von Split-Makarska, Ante Jurić, ebenfalls Ehrenvorsitzender. Da es sich um die Hundertjahrfeier handelte, die weitaus bedeutender war als der Kongress an sich, hatten wir uns darüber hinaus an den Heiligen Stuhl gewandt mit dem Vorschlag, die Schirmherrschaft über dieses große Ereignis zu übernehmen, was auch akzeptiert wurde, sodass Staatssekretär Kard. Angelo Sodano oberster Schirmherr war. Für die Dauer der Tagung selbst war er durch einen Gesandten vertreten, während Erzbischof Jurić von Papst Johannes Paul II. einen Brief an die Kongressteilnehmer erhielt. Vonseiten der Kirche, sowohl der Ortskirche als auch des Vatikans, wurde dem Kongress volle Unterstützung zuteil, wobei auch das Kroatische Päpstliche Institut St. Hieronymus in Rom und dessen Kreise einen verdienten Platz einnahmen (mit besonderer Dankbarkeit erinnere ich mich an den verstorbenen Rektor von St. Hieronymus, Anton Benčin). Die Schirmherrschaft übernahm auch der Generaldirektor der UNESCO in Paris, Federico Mayor, sodass der Kongress unter dem obersten Patronat der internationalen Wissenschaft und Kultur stand - zweifellos ein Echo auf die wohl begründete Vorbereitung und Organisation. Von der UNESCO, im Namen ihres Generaldirektors, erhielt der Kongress auch eine besondere Grußbotschaft, in der vor allem die Sorge um das Weltkulturerbe zum Ausdruck kam.

An den ersten drei Tagen tagte der Kongress in Split und am vierten Tag reiste man auf der Route Justinians über die Adria nach Poreč, wo man die verbleibenden drei Tage verbrachte. Ein umfassendes Bild von all dem vermittelt, wie ich hoffe, der erste Teil von Band 1 der Acta XIII CIAC, der wie allgemein üblich der Kongresschronik gewidmet ist. Den zweiten Teil des Buches bilden die Arbeiten, die zum ersten Hauptthema vorgetragen wurden, „Die Hundertjahrfeier des ersten Kongresses und G. B. de Rossi, der Begründer der christlichen Archäologie“.

Global gesehen, auf die Gesamtheit unserer wissenschaftlichen Disziplin bezogen, stellt die Studie von V. Saxer eine grundlegende Arbeit dar, während der Beitrag von M. Zaninović eine äußerst lohnende Übersicht über die Beziehungen zwischen den internationalen Kongressen für christliche Archäologie und der kroatischen Archäologie gewährt. Mit seiner minutiösen Analyse lässt Saxer ein Panorama von der Genese der christlichen Archäologie als eigenständiger Wissenschaftsdisziplin vor hundert Jahren entstehen, beschreibt das Wirken de Rossis sowie die Entstehung seiner Schule und stellt sie in Beziehung zu den übrigen Zentren bzw. deren Schulen, unter denen dem DAI, der EFR sowie dem Campo Santo Teutonico besonderer Stellenwert zukommt, was vor allem auf die Verknüpfung der italienischen, deutschen und französischen Wissenschaft verweist. In dem so gearteten geistigen Klima Roms wurde im Jahre 1929 das PIAC gegründet, dem Saxer als einer seiner Protagonisten in dieser Studie ein prägnantes Profil verleiht. Dieses geistige Klima Roms wurde selbstverständlich auch durch andere verwandte Institutionen in der Stadt genährt, die sich ebenfalls in ausländischer Trägerschaft befanden, und in diesem schöpferischen Milieu kam es zu neuen Erkenntnissen über die Anfänge der frühchristlichen Kunst, über Spätantike und Frühmittelalter, über spätantike und frühchristliche Kunst und die Zivilisation und Religiosität der ausgehenden Antike.

Abschließend sei mir - da sich ja das erste Buch mit den ersten hundert Jahren der frühchristlichen Archäologie befasst - ein Blick in die Zukunft erlaubt, auch in die fernere Zukunft nach dem 14. CIAC im Herbst dieses Jahres in Wien. Weltweit wird es allgemein für notwendig befunden, dass das Internationale Komitee (Comitato promotore dei congressi internazionali di archeologia cristiana) diese seine Förderrolle auch weiterhin wahrnimmt, die es allen Anfechtungen zum Trotz in den vergangenen Jahrzehnten, und so auch bei den Vorbereitungen des 13. Kongresses, erfolgreich erfüllt hat. Nicht zu übertreffen sind die Vorzüge eines ständigen Organs mit festem Sitz, in Rom, denn es kann ein wahrer Leuchtturm und somit Orientierungspunkt, Beistand und Patron sein - insbesondere für die Länder im Osten Europas bei ihren Bemühungen um die Förderung der frühchristlichen Archäologie und bei der Präsentation ihrer Forschungsergebnisse im Westen Europas. Die ständigen Mitglieder des Internationalen Komitees, Professoren des Päpstlichen Instituts für christliche Archäologie (PIAC), werden zweckmäßigerweise durch die Leiter der großen archäologischen Institutionen verschiedener europäischer Staaten in Rom sowie durch einige Ehrenmitglieder ergänzt. Und auf den Kongressen kommen Wissenschaftler zusammen, die sich, gleich welcher Religionszugehörigkeit, mit der Spätantike im Osten wie im Westen befassen - denn Gegenstand ihrer Forschung sind die Grundlagen ein und derselben

Zivilisation, die Fundamente vor jeglicher Spaltung Europas, unser gemeinsames Erbe. Da sehen wir, wie das PIAC in Zukunft der Mittelpunkt sein kann, der den Erfahrungsaustausch ermöglicht unter den Forschern des großen frühchristlichen Erbes, auf dem das Erbe Benedikts, Kyrills und Methods aufbaute; ein Ort, der Projekte promovieren wird von einem Interesse, welches über das der Ewigen Stadt weit hinausgeht.